

Kocsi Lajos

„A fény, mely eget éltet és vezérel...”¹

Vázlatok társadalmi sorskérdéseink tradicionális megközelítéséről

„A bölcsesség által vezérelt minden emberi tevékenység vagy törekvés elé kitűzött célnak arra kell irányulnia, hogy vagy helyreállítsa természetünk épségét, vagy enyhítse azokat a kényszerű fogyatékoságokat, amelyeknek a földi élet alá van vetve.”

Hugo de Sancto Victore

„Keressétek azért először az Isten országát és az ő igazságát: és ezek mind hozzáadottnak nektek.”

Mt 6,33²

Írásunkban a szellem és a társadalom viszonyával, kapcsolódásuk személyes és elsősorban benső feltételeivel foglalkozunk. Néhány olyan szempont felvetését, vagy inkább felidézését tűztük ki célul e tárgykört illetően, amelyek az emberi társadalmak hagyományhű kutatói számára mindig is alapvető jelentőséggel bírtak. Tanulmányunk apropóját a Kvintesszencia Kiadó két nemrégiben kiadott könyve szolgáltatja (Baranyi Tibor Imre: *Hagyomány és magyarság* [Debrecen, 2011], René Guénon: *Szellemi tekintély és időbeli hatalom* [Debrecen, 2012]).³ Ebből adódóan az első fejezetben a szellem társadalmi jelenlétének kérdéskörével foglalkozunk, azon belül érintjük a tradicionális társadalmak emberi viszonyrendszerét meghatározó képességek jellegzetességeit, az önuralom doktrínáját, a cselekvés áldozati aspektusát és átszellemítésének feltételeit, továbbá vázlat-szerű képet adunk a szellemi rend társadalmi leképezésének néhány módjáról.

¹ „A fény, mely eget éltet és vezérel, / Romlott, elködösült szivekbe nem hull. / Oly fény ez, mely után, ha láttad egyszor, / Nem lesz már ragyogó a Nap se néked!” Bcehius: *A filozófia vigasztalása*. Budapest, 1970, Magyar Helikon, 79. o. Hegyi György fordítása.

² Káldi György fordítása. („*Querite autem primum regnum Dei et iustitiam eius, et haec omnia adicientur vobis.*”)

³ Mindkét kötet első bemutatójának a Last Exit műhely adott otthont.

Ennek elmélyítéséhez a második fejezetben a szellemi tekintély és időbeli hatalom viszonyából kiindulva, a béke és az uralom hagyományos felfogásmódjának benső alapjait állítottuk a középpontba, elsősorban teológiai összefüggésekben. A harmadik fejezet a korábban kifejtett gondolatok alkalmazása a magyarság jelenlegi helyzetére. A negyedik és ötödik fejezetet pedig összefoglalásnak és a végkövetkeztetés megfogalmazásának szántuk.

Az itt vizsgált téma sokrétűsége és mélysége okán a felvetett kérdéseink sok tekintetben megválaszolatlanok maradhatnak, ezért a további kutatáshoz mindenképp a hivatkozott művekhez szeretnénk irányítani az olvasót. Meg kell említenünk továbbá, hogy gondolataink megfogalmazásakor egy szintézisre, együttlátásra törekedtünk, hogy minél átfogóbban, de ugyanakkor árnyaltabban közelíthessünk meg bizonyos tradicionális ideákat. Ehhez vallási tekintetben különböző kinyilatkoztatásokból és eltérő korok tradicionális gondolkozóinak műveiből merítettünk idézeteket, amelyek azonban túl is mutatnak mondani-valónkon. Azzal a céllal szerepeltetjük e részleteket, hogy összpontosított tanulmányozásuk és továbbgondolásuk kiindulópontul szolgálhasson olyan belátásokhoz, amelyek a jelen írás mottóival összefüggésben „természetünk épségének helyreállításában” és azon „kényszerű fogyatékoságok enyhítésében” segíthetnek, melyeknek „a földi élet alá van vetve”. Bár e tanulmány töredékes és kivonatos jellegű, a bemutatott ideák részben talán azt is érzékeltetik, hogy hazájuk milyen szellemi elköteleződésre és annak alárendelt életmódra szólítja mindazokat, akik nem csupán fizikai (földrajzi) értelemben, hanem egész lényükkel a *Regnum Marianum*ban vágynak élni.⁴

Témánk kellően intenzív és mélyreható megragadása – mint azt a fenti idézetek is mutatják – egy mindig aktuális, ám észrevehetően egyre kevésbé értett és továbbadott látásmódot feltételez. Ez különösen nyilvánvaló, ha a szellem és a politika érintkezési pontjaira fordítjuk tekintetünket. A két fogalom összekapcsolása ma sokak számára nehezen megfogható. Ennek oka nem csupán abban keresendő, hogy a szellem lényegileg minden időbevetettségén túli, vagyis legmagasabb fokon ember- és világfeletti valóság, s hogy a mai ember számára – alkatából és környezetéből adódóan – egyre kevésbé megközelíthető

⁴ A félreértések elkerülése végett jeleznünk kell, hogy a jelen írás nem több néhány tradicionális alapelv szubjektív átgondolásánál és alkalmazási lehetőségeik felmutatásánál. Noha a szóbanforgó

ideák követhetők, *nem* stratégiai célból járjuk körül azokat. Úgyisintén távol áll tőlünk, hogy kizárólagos érvényűnek tekintsük a leírtakat.

a politika valódi mibenléte. Korunk egyik nagyon jelentős válságpontját talán ott találhatjuk meg, hogy a különböző szellemi hagyományokat létrehozó és éltető szellemiség nem hatja át a mai társadalmak életét meghatározó körök tevékenységét, ezért jelenléte már nem érhető tetten a társadalmi rend alapvető értékeit kinyilvánító és érvényesítésüket lehetővé tevő elvekben, amelyek az államelméleti, gazdasági, egyéb, a közösség fenntartását szabályozó kérdésekben iránymutatással szolgálnak.

E rendkívül összetett folyamat a magyarság vonatkozásában – és az ember benső irányulásait tekintve – jelenleg sajátos helyzetet eredményez. A szellem által elhívottak, megnyilvánulási lehetőségeit erősen korlátozva, úgy tűnik, kizárják a szellemet a létezés azon területéből, amit társadalmi-politikai kontextusban írhatunk körül. Mivel a politika fogalma kimerül a minősíthetetlen színvonalú aktualitások, az oktatás és a média felfogásmódjának illetve értelmezésének körében, a ma társadalomnak nevezett képződmény közömbössége pedig sok tekintetben taszító, így helyzetük reménytelenségének és megmáshatatlanságának fátyla mögött az emberek többsége megszólíthatatlannak tűnik a szellemi érdeklődésű ember számára. Ebből adódóan a szellem társadalmi kapcsolódásai csak a különböző érzelmek és indulatok által torzulva jelenhetnek meg, azt a látszatot keltve, hogy a szellemiség tisztán nem mutatható fel társadalmi-politikai síkon, csak valamiféle visszfénye, egyéni érdekek és tisztátalan szándékok eredményeképpen.

Másfelől azt látjuk, hogy mindazok, akik ma ténylegesen a magyarság léteért küzdenek, és a közéletben a nemzet érdekeit szem előtt tartva tevékenykednek, különböző okokból kifolyólag nem tartják nélkülözhetetlennek a szellemi rendező elvek érvényesítését a társadalmi szempontból döntő kérdésekben. Vagy azért, mert megvalósításukat lehetetlennek találják, vagy esetleg, mert valójában nem ismerik a szellemi princípiumok mibenlétét. Hiszen a szellem ma többek között nemcsak azért nem kerülhet uralkodó helyzetbe a társadalom különböző területein, mert az úgynevezett külső tényezők ezzel ellentétes kényszerítő helyzeteket teremtenek, hanem azon alapvető okból kifolyólag nem, mert az ember elvesztette tudását az életét rendezni képes forrásról, annak mindent megelőző és mindenk fölé álló voltáról. Így a gazdasági és (a modern értelemben vett) jogi⁵ szempontokon túl, illetve egy meghatározott

⁵ A mai jogrendszer modern és tradícióellenes szemléletére tekintettel kell lennünk, hiszen nagyon eltávolodott attól felfogástól, hogy „a jog a dolgokban nem más, mint az isteni akarat hasonlatossága. Amiért is, ha valami nem egyezik az isteni akarral,

nem lehet jog, és ami az isteni akarral egyező, az jog.” Dante: *Az egyeduralom* II. 2. In *Dante összes művei*. Budapest, 1962, Magyar Helikon, 425. o. Sallay Géza fordítása.

történelemértelmezésre épülő érvelésmód mellett, szinte minden esetben az érzelmi-indulati elemek éltetik a haza iránt elkötelezett, a magyarság értékeit és érdekeit képviselő orientációt is. Ennek eredményeképpen a hazaszeretet, a szociális problémákon való jobbító szándék, a kötelességérzet és vállalás, a család, a nemzet és a haza féltése, s a megóvásukra irányuló törekvések könnyen támadhatóvá válnak, meggyengülnek és elsorvadnak, mert gyökereik nem tudnak elég mélyre nyúlni, az emberi lény legragyogóbb és legrendíthetlenebb részébe, valódi középpontjába kapaszkodni.

Ahhoz, hogy a szellem társadalmi jelenlétének kérdését annak megfelelően közelíthessük meg, ahogy a különböző hagyományokban és átéléseinkben feltárván, élő megnyilatkozásai inspirálják, látnunk kell, hogy a szellem – univerzális, életfeletti és mindent felölelő mivoltából következően – a természet körében megnyilvánulva is a természetfeletti rend elemeit hordozza. Az absztrakciók körében a szellem lángja csupán pislákol. Élete más-más módon, megszámlálhatatlan síkon és formában nyilvánkozik meg. Miként a Nap: „mintha szétömlene, s bár mindenüvé jut belőle, mégsem apad ki.”⁶ Hatalma mindig sugárzó, s ami belőle életünk külsőleges vonatkozásaiban is megragadható, az éppen: átható fénye, értelmes minősége és teremtő ereje. A szellemiség a szellem különböző minőségek szerint tagolt jelenvalósága. A lét minden fokán, minden életterületen, minden tettekben érvényesülő és meghatározó, minőségileg tagolt jelenléte. A szellem számára nincs lehetetlen. Ő, aki a végső kérdések megragadásában önmagára talál, a mozdulatlan látó, az értő és éber figyelem, egyszersmind a legözöndölgő, mértani pontosságú tett. Ő, aki közösséget, a sokaságban egységet teremt. Nincs szellem „aktivitás” nélkül, és nincs valódi tett szellem nélkül.

Mégis: „Mi köze a szellemnek a politikához?” „Mi köze a politikának a szellemhez?” – hangzik a kérdés mindkét oldal felől.

A társadalmi problémák, az államformák értékelésének, a nemzeti öntudat és a nemzetfelettség mibenlétének és tulajdonképpeni jelentőségének napjainkban általánossá vált hamis tematizálása, torzított és rosszul körülhatárolt értelmezéseik valóban olyan kereteket nyújtanak a közéletben, amelyek a vonatkozó kérdéseket alkalmatlanná teszik arra, hogy szellemileg is értékelhető összefüggésekben foglalkozzunk velük. Ez azonban nem jelenti azt, hogy a nemzetben gondolkodó közéleti szereplő, vagy a spirituális tekintetben tisztán látó és világleletti orientációjú ember a természeti világhoz tartozó jelenségek egy jelentős részéből (gondolunk itt például az ember közösségi világára, méghozzá a társadalmi formációk politikai szempontú megközelítésére) kizárhatná

⁶ *Marcus Aurelius elmékedési.* Budapest, 1983, Európa Könyvkiadó, 122. o. Huszti József fordítása.

a szellemiséget. Így amikor társadalmi problémákról, politikáról és a hozzájuk kapcsolódó történelmi kérdésekről beszélünk, magától értetődően nem a véleményformáló hatalmak (oktatás, média)⁷ által a közfelfogásba ültetett beszédmód és szemlélet alapján kell szóljunk, már amennyiben természetfeletti princípiumokhoz tartjuk magunkat. Az említettek ugyanis szinte minden esetben az igazság szándékos vagy tudatlanságból eredő torzításai. A valódi problémákat, melyekkel elkerülhetetlenül szembe kell néznünk, nem érintik, azokat meghamisítva tárják elénk.

Különös, ám úgy tűnik, a magyarság nemzeti érzelmű része érzékeli a felvázolt helyzetet, mégis döntő többsége átugorhatónak véli a szellemet. A szellemi kérdésekkel foglalkozók viszont (nem szólva itt azon kevesekről, akik az Abszolútum megvalósítására törekvő, a közösségi életből teljesen kivonult aszkéták) nem tartják alapvető fontosságúnak a társadalmi állásfoglalást, és még kevésbé az abban való aktív szerepvállalást, magukban meghaladottnak vagy átugorhatónak vélik azt. Íme, megoldásra váró nehézségeink közül máris előállt az egyik legsúlyosabb.

A tradicionális ember, tartozzon a társadalom bármely szegmenséhez, pontosan látta e sarkalatos kérdés rendkívüli jelentőségét. Ezért sohasem politikai szempontból közelítette meg a szellemet, hanem fordítva, szellemi vonatkozások alá rendelte és azok szerint ítélte meg a politikát. Ez azt jelentette, hogy az általa felépített közösségben mindenki gondosan őrizte az adott szintű tudást, hogy a szellem minemű kvalitások révén válhat uralkodóvá az ember világában. Ebből adódóan számára nem volt kérdés, hogy – miként a rangok és értékek, úgy a társadalom hierarchiájában is – a magasabb pozíció elérése *az önmagá tökéletesítésére törekvő élet folyománya* kell, hogy legyen, mivel az ebben való kiválóság nemcsak az istenihez közelebb álló tudásbeli rangot és annak megtartásával járó kötelezettséget, nemcsak rendkívüli erőfeszítést és önállóságot jelent, de összehasonlíthatatlanul nagyobb terheket, felelősséget és vállalást is. Ezért az olyan civilizációkban, ahol tekintetbe vették és középpontba állították a természetfeletti rend elemeit, mindenkor arra törekedtek, hogy azokkal a kérdésekkel, amiket ma a politika- és társadalomtudományok körébe sorolunk, csak azok foglalkozzanak *tevőlegesen is*, akik lehetőleg minden helyzetben félre tudják tenni halandó lényük kívánságait és érdekeit; akik az emberi élet végső kérdéseivel maradéktalanul tisztában vannak és minden döntéshelyzetben azokhoz tartják magukat; s akik a feladatukkal járó rendkívüli felelősséget,

⁷ E kérdéssel kapcsolatban lásd Baranyi Tibor Imre: A jelenkori magyar közoktatásról. In

uő: *Hagyomány és magyarság*. Debrecen, 2011, Kvintesszencia Kiadó.

fáradalmakat viselni és Isten mindent látó tekintete előtt vállalni tudják. Az ilyen, erényekben és tudásban kiváló emberek mindenkor követendőnek tartották azt a soha nem múló, a jelen történelmi pillanatban is érvényes igazságot, amelynek egy megfogalmazását Dante *Az egyeduralom* kezdőszóiban hagyta ránk örökül:

„Mindazon emberek fő feladata, kiket a felsőbbrendű természet az igazság szeretetére ösztönöz – úgy tűnik –, abban áll, hogy miként maguk az ősök fáradozásai nyomán gyarapodtak, azonképpen ők is törekedjenek arra, hogy hasonló gazdagságot hagyhassanak az utánuk következőkre. Éppen ezért távol áll emberi kötelességének teljesítésétől az, aki – bár kellőképpen művelt a közösségre vonatkozó tudományokban – nem törekszik azokból semmiféle hasznot származtatni a közösségre. Nem oly fa az ilyen ember, amelyet, ha vízpartra ültetnek, kellő időben gyümölcsöt hoz, sokkal inkább pusztító őrvény, mely csak elnyel, de soha vissza nem ad.”⁸

A szellem társadalmi megnyilvánulásának kérdésköre

„Vajon s nem kiált-é az bölcsesség Mennyből,
Onnét alászállván hegyek tetejiből,
Sőt városokban is utcák közepiből,
De még házoknak is belső küszebiből?”
Herceg Esterházy Pál

A szellem és a társadalom viszonyának itt most csupán egyetlen, ám talán legfontosabb aspektusát vizsgáljuk, amely az önátéléssel, a bensővé tétellel, egyszerűen a kapcsolat „megélésével” függ össze. Ezt tekinthetjük annak az alapnak, mely minden időben és helyen meghatározza az ember világát. A társadalom sem képezhet kivételt, lévén egyének által alkotott közösség, ahol az emberek, ugyan más-más eszközökkel és módon, de végső soron egyetlen célra irányulnak: a béke és a boldogság elérésére.⁹ A jelenlegi állapotokat elnézve is leginkább

⁸ Dante: *Az egyeduralom* I. 1–12. In i. m. 403. o.

⁹ „Aki velem együtt szemlélődik az emberi életről és az emberek közös természetéről, az be fogja látni, hogy amint senki sincs, aki ne az örömet akarná, úgy senki sincs, aki ne akarná a békét. Hiszen akik

háborút akarnak, azok sem mást akarnak igazából, mint győzni: a hadakozással a diadalmas békéhez vágyódnak eljutni.” Szent Ágoston: *Isten városáról*. XIX. könyv, 12. fejezet. Budapest, 2009, Kairosz Kiadó, 229. o. Dér Katalin fordítása.

erről: a boldogság mibenlétéről és elérésének módjáról szükséges beszélnünk. Ez olyan benső irányulást követel, amely minden szempontból az üdvözülés értelmében vett gyógyulás egyik döntő előfeltétele, és amely végső soron a huszadik század közepéig az őt megillető, kitüntetett helyet foglalta el a magyar ember lelkében. Hogy ez menyire nyilvánvaló, ahhoz nem szükséges írásos forrásokat felmutatnunk, elég, ha a magyarság akkoriban még tisztán és sokféle módon megmutatkozó sajátos stílusát, életfelfogását, tartását és etikáját idézzük fel magunkban. A társas együttélés e benső viszonylata kapcsán csak néhány általánosan érvényes szempont és kérdéskör felvetésére szorítkozunk, amelyek mindenkor a normális élethez elengedhetetlen kereteket biztosítják.

Ananda Kentish Coomaraswamy „Mi a civilizáció?” című tanulmányában három fogalom, a civilizáció, a politika és a *purusa* lényegi összetartozásáról ír. Keleti és nyugati Szentkönyvek illetve tradicionális szövegek segítségével mutatja be azokat az egyszerű államelméleti és pneumatológiai síkon megragadható és értelmezendő ideákat,¹⁰ amelyek tehát nemcsak az egészséges ember „benső” világát, hanem az ember egészséges társadalmi viszonyait is jellemzik és meghatározzák. Az *upanisadok* és a *Bhagavad-gíta* bölcsessége, Platón, Arisztotelész, Dante művei, az *Evangéliumok* kinyilatkoztatásai egyaránt beszélnek arról, hogy a normális, vagyis az Ég felé forduló társadalomban az emberek nem „saját önértéküket vagy valaki más önzését szolgálják – amelynek végnélküli eredménye a többség zsarnoksága és egy meghasonlott város, ahol széthúzás támad ember és ember között, s egyik társadalmi rend támad a másik ellen”.¹¹ Beszélnek arról, hogy a társadalmi igazságosság legfőbb alapja az önmagunk feletti uralom megszerzése, saját létmódunk felismerése és kiteljesítése.

A tradicionális politológia ily módon az önuralom doktrínájából származtatható – miként arra az önkormányzat szavunk eredeti értelme is utal: „magában az emberben – a lelkét tekintve – van egy jobb s egy rosszabb rész; s mikor e természettől fogva jobb rész a rosszabbon erőt vesz, erre mondjuk – dicséretképpen –, hogy »erőt vesz magán«” – szól Platón.¹² Az igazi államot pedig ép-

¹⁰ A pneumatológiai vonatkozások egyeduralkodó és szinte teljes körű feltárását a Szerző többek között „Az indiai és tradicionális pszichológiáról, avagy inkább pneumatológiáról” (*Ars Naturae* [Szeged], II. évf. [2011] 3–4. sz.) című írásában fejtette ki, amely tökéletesen kiegészíti és elmélyíti a fentebb említett tanulmányát. Coomaraswamy pneumatológiai írása kiváló szellemi segítséget nyújt a kapcsolódó tradicionális szövegek tanulmányozásához is. Mindkét

szöveg valóban kincset érő útmutatásokkal szolgál a szellemi kérdések prioritását megőrző, társadalmi szerepvállalásra is kész emberek számára.

¹¹ Ananda Kentish Coomaraswamy: *Mi a civilizáció? Ars Naturae* (Szeged), I. évf. (2010) 1–2. sz. 240. o. Umenhoffer István fordítása.

¹² Platón: *Allam* 431a. In *Platón összes művei*. II. kötet. Budapest, 1984, Európa Könyvkiadó /Bibliotheca Classica/, 258. o. Szabó Miklós fordítása.

pen ez jellemzi, „önmagánál erősebb”, hiszen azáltal jön létre, hogy a jobb része uralkodik a rosszabbon. A szellemi ideákra épülő emberi társulás esetében „[...] a józan önmérséklet az egész államot átfogja, s egyetlen tökéletes összhangban egyesíti a leggyengébbeket, a legerősebbeket és a közepeseket, akár okosságban, akár nyers erőben, akár számban, vagyonban s más effélében akarod őket összehasonlítani. Teljes joggal értelmezhetjük tehát ezt az egyetértést józan önmérsékletnek, vagyis a természet szerint rosszabb és jobb rész összehangolódásának arra nézve, hogy melyik legyen a vezető elem *államban és egyénben egyaránt*.”¹³

Az önuralom tehát a Kormányzó és a kormányzott közötti megkülönböztetést feltételezi. Dante ennek kapcsán, Arisztotelész *Politikáját* kommentálva, a következőket mondja:

„[...] amikor több dolog egy célra rendeltetett, akkor szükséges, hogy egy közülük uralkodjék és irányítson, a többi dolgok pedig irányíttassanak. E véleményem nemcsak a szerző [ti. Arisztotelész] dicső neve teszi hitelt érdemlővé, hanem a következtető értelem [*ratio ductiva*] is. Ha ugyanis az egyes embert tekintjük, ezt igazolva látjuk, mert bár minden erői a boldogságra irányulnak, mégis maga az értelmi erő [*vis intellectualis*] a szabályozója és ura valamennyinek, másként az ember nem juthatna el a boldogságra. Ha a családot nézzük, melynek célja a helyes életre nevelni a családtagokat, kell, hogy legyen egy valaki, aki irányít és uralkodik, akit családapának neveznek, vagy pedig a helyettese; [...] Hasonlóképpen egy városban is, melynek célja a jó és kielégítő életmód biztosítása, egyetlen kormányzatnak kell lennie, akár jó, akár rossz kormányforma legyen az. Ha nem ez van, akkor nemcsak a társas élet célja nem valósul meg, hanem maga a város is megszűnik az lenni, ami volt.”¹⁴

¹³ Uo. 432a. 260–261. o. (Kiemelés – K. L.)

¹⁴ Dante: *Az egyeduralom*. In i. m. 408. o. Lásd még Szent Ágoston *Isten városáról* című művét (IV. kötet, XIX. könyv, 16. fejezet. Id. kiad. 243–244. o.), ahol az uralom igazságos gyakorlásáról szólva a következőket írja: „Az igazi családapák [*paterfamilias*] [...] családjuk minden tagjával gyermekeikként törődnek, hogy szeressék Istent és érdemeket szerezzenek előtte, vágyódva kíváncsoznak eljutni a mennyei házba, ahol már nem lesz szükség a haldoklóknak való parancsolás munkájára, mivel nem lesz szükség a gondoskodás munkájára sem, mert ott már boldogok lesznek halhatatlanságukban. Amíg azonban idáig eljutunk, az atyáknak, akik uralkodnak, többet kell túrniuk, mint a szolgáknak,

akik engedelmeskednek. [...] Az ember családjának a városközösség kiindulópontjának vagy részecskéjének kell lennie, márpedig minden kiindulás valamely neki megfelelő végre irányul, továbbá minden rész annak az egésznek a teljességére irányul, amelynek része, ezért eléggé nyilvánvaló és logikus, hogy a családi béke a városközösség békéjére irányul; más szóval az együtt élők parancsolást és engedelmeskedést illető rendezett egyetértése a városközösség parancsolást és engedelmeskedést illető rendezett egyetértésére irányul. Ezért a családapának a városközösség törvényéből kell átvennie azokat a rendelkezéseket, amelyekkel háza népet kormányozza, hogy ez harmóniában legyen a város békéjével.”

Az uralom hagyományos felfogásmódja szerint a világ makrokozmosz és az ember mikrokozmosz városának uralkodója ugyanő: a Szellem, a létezők léten túli középpontjának legközvetlenebb megjelenése a világban, akiről a tradíciók szimbolikus értelemben úgy beszélnek, hogy szívünkben, az isteni város fellegrájában lakik.¹⁵ Bár

¹⁵ Vö. például *Csbándhóga-upanisad* VIII. 1. 3: „A szív eme ürege akkora, mint a világűr. Magába foglalja az Eget és a Földet, a tüzet és a szelet, a Napot és a Holdat, a villámot és a csillagokat, és mindent, ami a Földön az emberé, vagy nem az övé.” Tenigl-Takács László fordítása. Lásd továbbá A. K. Coomaraswamy: Az indiai és tradicionális pszichológiáról, avagy inkább pneumatológiáról. I. h. 318. o. „Ő, aki Őskezdetben mint aranycsíra kelt ki (*ja átmadá = prabbú*), majd a világ egyetlen urává [...] és a lények hűbérurává lett (*bbútánám adhipatir babbúva*); és amikor elfoglalja (*atishantam*) helyét, mind (az istenek) felfegyverzik (*abhásam*) Őt; majd magára öltvén a királyságot, a hatalmat és a dicsőséget (*srijam vaszánab*), tovább folytatja útját (*csarati*), önmagát fényel árasztva el [...]. A létesülés világának közepén a nagy (Brahma-) Daimónnak (*jaksam*) a birodalom támaszai, védői mind (tisztetéssel) adóznak (*balim rástrabhrító bharanti*). [...] És mint ahogy az érkező királyt az örök, bírák, kocsihajtók és faluvezetők étellel, itallal, hajlékkal várják, s kiáltoznak: 'Jön, közeleg!' – éppígy várja minden lény (*szarváni bhútáni*), aki ezt tudja, mondván: 'A *brahman* (Brahma) jön, az közeleg!' És mint ahogy a távozó király köré gyülekeznek az örök, bírák, kocsihajtók és faluvezetők, éppígy gyülekeznek minden életerő (*pránáb*) énünk köré (*átmánam [...]* *abbiszamajanti*) a halál pillanatában, amikor a test utolsó lehellé (*Rig-véda*, X. 121. 2; *Atbarva-véda* IV. 2. 1–2, IV. 8. 1. 3, X. 8. 15; *Brihadáranjaka-upanisad* IV. 3. 37–38.)” Umenhoffer István fordítása.

Lásd még *Lk* 17,21: „*neque dicent: «Ecce hic» aut «Illic»; ecce enim regnum Dei intra vos est.*” És Órigenész: *A betű ő, a szellem éltet. Tizenhat homília a Teremtés Könyvéhez* (Budapest, 1999, Paulus Hungarus – Kairosz, 28–29. o.): „Ezt a mondatot ugyanis: *Az ég az én trónusom*, csak úgy érthetjük illendően Istent, ha tudjuk, hogy azokon, akiknek az *éghen van otthonuk* (*Fil* 3,20), Isten nyugszik és trónol. Azokon pedig, akik most még földi körülmények között élnek, gondviselésének legalsóbb része mutatkozik meg, amit az Írás képletesen a »láb« megnevezéssel jelöl. És ha történetesen közülük némelyekben buzgalom

és vágy kél arra, hogy tökéletes étellel és magasztos gondolkodással égjékké váljanak, akkor maguk is Isten trónusává lesznek, azután, hogy előbb polgárjoguk és lakóhelyük révén égivé lettek, s így ők is elmondják: *Krisztussal együtt feltámasztott, és vele együtt az égiek közé helyezett el minket* (*Ef* 2,6). *De azokról, akiknek kincse az égekben van* (vö. *Mt* 19,21), szintén elmondhatjuk, hogy égiek és Isten trónusai, mert *ott az ő szívük, ahol a kincsük van* (vö. *Lk* 12,34). És nem csupán rajtuk nyugszik Isten, hanem bennük is lakozik (vö. *2Kor* 6,16).” Heidl György fordítása. Lásd továbbá Nicolaus Cusanus: *De querendo Deum – Az Isten keresése* (In uő: *A rejtett Istenről*. Budapest, 2008, Kairosz Kiadó, 26. o.): „az értelmes világ királya a királyok Királya és az uraknak Ura ebben a világmindenségben. Ő az értelmes természet királya, akinek uralma kiterjed mindenre, ami ésszerű. De az ésszerű (*rationalis*) uralkodik az érző (*sensuali*) felett, az érző pedig az érzékelhető világ felett (*in mundo sensibilium*), amely világ fölé a látás, hallás, ízlelés, tapintás és szaglás rendeltetett királyul. Mindezek a királyok megkülönböztetnek, megvizsgálják és értelmezik egészen a királyok Királyáig, és az uraknak Uráig, aki a szemlélődés maga, »*Iheos*« vagy »*Deus*«, azaz Isten, akinek minden más király alá van vetve. Minden király tőle kapta azt, amije csak van: hatalom, szépség, lét, kedvesség, öröm, élet és minden más jó.” Alácsi Ervin János fordítása.

Vö. még Horváth Róbert: Napváros – A város, ahol mi élünk. (<http://www.sacrumimperium.hu/sacr0704.htm>) „Ez az isteni város a *lét* centruma, a szellem lakhelye. A *lét* úgy alapul a szellemen és úgy nyugszik a szellemben, ahogy az ember lakik a városban, és ahogy a város elválaszthatatlan az embertől. Mindemellett – bár a hagyományok az isteni város középponti jellegét hangsúlyozzák – olyan centrumról van szó, olyan városról, amelynek köré *mindent* felölelnek és a *végtelemben* nyúlnak.” És uő: Teljes reménytelenség állapotában is érdemes elköteleződni a királyság mellett (<http://regnumportal.hu/node/872>): „A királyság egy spirituális emlékeztető szerepét játssza a földi életben.”

túlzott leegyszerűsítésnek tűnhet, mégis azt mondhatjuk, hogy *mindennemű el-
tévelyedés, betegség, rendezetlenség e legfőbb uralkodóval szembeni tudatos vagy még
csak nem is tudatosított lázadás következménye. A kozmikus városállam és az in-
dividuális, államszerű test egyaránt közösség, társulás, amelyben a város lakói
saját rendjüknek és mértéküknek, avagy kasztjuknak megfelelően, az igazságos-
ság alapelve szerint végzik lényegi természetükkel egybehangzó¹⁶ tevékenységüket.
„[...] az egész igazságossága és jóléte pedig minden esetben ama kérdésre adott
válaszon alapul, hogy melyiknek kell uralkodnia: a jobbnak, vagy a rosszabbnak,
a józan Értelemnek és a Közösség Törvényeinek, vagy a városon kívüli pénzes
emberek tömegének és az egyén vágyainak? (Állam 441)”¹⁷*

Az egymással összefüggő makro- és mikrokozmosz nézőpontok tehát ben-
nünk találkoznak:

„Ekképpen az ember Isteni Városa önmagában hordozza minden más társa-
dalom és egy igazi civilizáció mintáját. Az ember akkor lesz »igaz«, »igazsá-
gos« (gör. *dikaiosz*), ha szerveinek mindegyike a saját, rászabott feladatát végzi
és alárendeli magát az uralkodó Értelemnek, amely az előrelátást az egész
ember érdekében gyakorolja; ugyanígy egy város is akkor lesz igazságos, ha
megegyezés jön létre arról, kinek kell uralkodnia, és nincs keveredés, zavar a
funkciók, feladatok között, hanem minden munka és foglalkozás a hivatás
felelősségével bír. Nem akkor és ott, ahol nincsenek többé »osztályok« vagy
»kasztok«, hanem akkor és ott, ahol mindenki felelősen cselekvő személy egy
bizonyos területen. Egy város nem nevezhető többé »jónak«, ha hiányzik
belőle ez az »igazságosság« (*dikaioszüné*), ahogy akkor sem, ha híján van a
bölcességnek, józan önmérsékletnek vagy bátorságnak; ez ugyanis a négy
fő polgári erény. Ahol a foglalkozások hivatások, ott »minden szaporábban,
szebben és könnyebben készül el« (Állam 370c).”¹⁸

Ám amennyiben a funkciók, rangok és értékek összekeverednek, avagy az össz-
hangra való törekvés – egyénben és államban – nem az isteni ősök rendező
elveihez (*idea, arkhé, prototypon, principium*: „amelyek szerint és amelyekben a

¹⁶ Fontos kiemelnünk, hogy *lényegi* természetről beszélünk, egy benső parancsról és rendeltetésről, nem individuális jellemzőkről és késztetésekről. Noha lényegi természetünk az individualitás körében is kifejeződik, egyúttal meg is haladja és uralja azt. „Vizsgáld meg, mit kíván természeted, már ha tényleg a természet irányít. Azután telje-

sítsd azt, ne emelj ellene kifogást, föltéve, hogy állati természeted kárát nem vallja.” *Marcus Aurelius elmékedései*. Id. kiad. 142. o.

¹⁷ Idézi A. K. Coomaraswamy: *Mi a civilizáció?* I. h. 237. o.

¹⁸ Uo. 241. o.

látható és a láthatatlan világ megformálódik és irányítottat¹⁹⁾ igazodva valósul meg, az az egyénre és a közösségre nézve egyaránt végzetes következményekkel jár, mindenekelőtt az egészséges működés, s így a szabadság és a boldogság elérése vonatkozásában. Noha végső soron a princípiumoktól való eltérés „látszólagos” és csak Isten akaratának megfelelően jöhet létre, a kozmikus rend részeként, mindazonáltal az eltévelyedés (avagy a helyes útról való letérés, a legfőbb uralkodó iránti engedelmség megtagadása stb.) nagyon is valóságos tragédia az ember számára, sohasem az egyetlen választási lehetőség körülményeinek alakításában. Mint Szent Ágoston írja: „Ahhoz [...], hogy az emberi elme, gyengesége miatt, a megismerésre való törekvése során ne essen bele valamiféle veszedelmes tévedésbe, szüksége van az isteni tanításra, hogy annak feltétlenül engedelmeskedjen, és szüksége van az isteni segítségre, hogy szabadon engedelmeskedjen neki.”²⁰⁾

A princípiumok ismerete egyszersmind léthelyzetünk felismerésével jár együtt, legalábbis annak belátásával, hogy „*miivel*” és „*milyen módon*” tudjuk legjobb képességeink szerint az emberi világban is megnyilvánítani és teljessé tenni a kozmoszban megmutatkozó rendet. Ezen túlmenően minden egyes ember számára pontosan e saját létmód szerint bontakozik ki az Istenhez vezető út is, amelynek végigjárása valamennyi egyéni sajátosság és forma meghaladásának lehetőségét rejti magában. Ez a lét centrumából kiinduló világ- és önismeret a tradicionális társadalmak szerkezetének, organikus hierarchiájának kulcstényezője. „Aki nem tudja, mi a világ, az nem tudja, hol van ő maga – figyelmeztet Marcus Aurelius. – Aki nem tudja, mire született, az nem tudja azt sem, kicsoda ő tulajdonképpen, és azt sem, mi a világ. Aki ezek közül egyet is elhanyagol, az a maga rendeltetését sem tudja megmondani.”²¹⁾ Így válnak kiemelkedően fontosá Platón alábbi szavai:

„ha egy iparos vagy más pénzkereső ember, a vagyontól, hívei tömegétől, testi erejétől vagy más efféléktől elkapatva a harcos hivatására törne, vagy a harcosok közül valaki a tanácsosok és az örök hivatására, anélkül, hogy méltó volna rá, és ezek kicserélnék egymás eszközeit és a nekik járó tiszteletet; vagy pedig

¹⁹⁾ Johannes Scotus Eriugena: A természet felosztásáról. In *Az égi és a földi szépről. Források a későantik és a középkori esztétika történetéhez*. Budapest, 1988, Gondolat, 255. o.

²⁰⁾ Szent Ágoston: *Isten városáról*. XIX. könyv, 14. fejezet. Id. kiad. 239. o. Vö. Boethius: i. m. 20. o.

„[...] »egy uralkodó van, egy király«, aki nem polgárai elkergetésében, hanem minél nagyobb számúban leli örömét, s nincs nagyobb szabadság, mint az ő gyeplejétől igazgattatni, az ő törvényeinek engedelmeskedni.”

²¹⁾ *Marcus Aurelius elmékedései*. Id. kiad. 121. o.

egyetlen személy mindezt egyszerre akarná vállalni – akkor te is valószínűleg úgy gondolkodnál, hogy ezeknek az embereknek a cseréje és sokféle munkája az állam pusztulását jelentené.”²²

Ugyanez a tanítás a *Bhagavad-gítá*ban a következőképpen jelenik meg:

„Jobb valakinek a saját kötelességét (*szva-dharma*) végeznie, legyen az akár középszerű is, mint másét, bármely kívánatos is legyen. Jobb valakinek saját kötelessége végzésekor meghalni (mint elhagyni azt); más kötelessége félelmetes dolog! Aki saját természetének (*szva-bháva*) megfelelő tettet végez, ahhoz nem fér bűn. Soha nem szabad elhagyni a munkát, amire valaki született (*szahadzsam karma*). Mert az ember akkor éri el a tökéletességet, ha szeretettel (*abhi-ratah*) viseltetik munkája iránt. Tökéletességet talál abban, hogy saját munkájával Őt dicsőíti, aki minden lény oka, és aki által ez az univerzum kiteljesedett.”²³

Mindaz, amiről eddig szó volt, univerzális valóság kifejeződése, minden igazi állam alapja. Mivel az igazság múlhatatlan, örökké igaz marad, hogy „az egyes ember lelkében ugyanazok a részek vannak meg, mint az államban, s a számuk is megegyezik” (*Állam* 441c), összhangjuk pedig csak az igazságosság révén valósulhat meg, amely elsősorban

„mégsem az ember saját dolgai külsőleges megcselekvésére, hanem belső magatartására – igazából ennek tárgya önmaga és a saját dolgai – vonatkozik, amennyiben az ember nem engedi meg, hogy az egyes, benne levő részek rájuk nem tartozó munkát végezzenek, s a lelkében lévő hajlamok egymás dolgába ártsák magukat, hanem minden résznek a különleges munkáját helyesen osztja be, önmagán uralkodik, rendet teremt, barátja lesz önmagának, összhangba foglalja ama három hajlamot, akárcsak a zenei összhangzat három fő hangját: a legmagasabbat, a legmélyebbet és a középsőt, s ami még köziük esik, azt is mind összeköti, s a sok részből egészen eggyé forrva, józan önmérséklettel és lelki egyensúlyban cselekszi azt, amit cselekednie kell, akár vagyonszerzésről, akár teste ápolásáról, akár közügyekről vagy magánügylettről van szó, s mindebben azt tartja és azt nevezi igazságos és szép cselekedet-

²² Platón: *Állam* 434b. In i. m. 267. o.

(Budapest), 15–16. sz. (2005. július) 30. o. Tóth

²³ Idézi Ananda K. Coomaraswamy: A demokrácia, a szabadság és az egyenlőség réme. *Északi Korona*

András fordítása.

nek, ami ezt a lelki alkatot megőrzi és kialakítani segíti, bölcsességnek pedig azt a tudományt, amely ezt a cselekvést irányítja, s igazságtalan cselekvésnek azt, amely ama lelki alkatot állandóan bomlasztja, tudatlanságnak pedig azt a véleményt, amely az ilyen cselekvést irányítja.”²⁴

E felismerés mentén továbbmenve nyílik lehetőség, hogy a társadalmi együttélés szellemi meghatározottságát illetően talán a legfontosabb kérdéshez jusunk. Megragadását segítheti, ha előbb röviden érintjük a Platón által említett „lelki alkat” egy lényeges jellemzőjét, amely jelentős szerepet kap abban, hogy az imént felvázolt hierarchikus és rendezett közösség harmóniája valódi békét teremtvé keljen életre. E tekintetben egy bizonyos lelkületről, sajátos beállítottságról, *éthoszról* beszélhetünk, amely egyszerre az értékek és mértékek az emberi lény mélyén élő és mindig jelenlévő tudása, a hajlamok jóra való irányítása, s a dolgokon és történéseken való felülemelkedés képessége. Jelentős súllyal érezhető benne a valódi tartással rendelkező kedvesség és szeretet, amelyet a saját életfeladat és a hozzá tartozó kötelességek illetve rang biztos tudata is táplál és erősít. Mindemellett, ha szükséges, azon következetes és példamutató (ezért soha nem kegyetlen) szigorúságot is magára öltheti, amely semmiféle tisztátalanságnak nem ad helyet.

Ily módon intenzív kapcsolatteremtésre (megértésre és szeretetre) képes, *flyamatos benső autonómiára törekvő*ként írhatjuk körül, *amelynek gyakorlása során legjobb képességeink szerint igyekszünk cselekedni*, lehetőségeinkhez mérten megőrizve az önmagunkra alapozottságot. Az utóbbi, egy másik oldalról nézve, az individuális meghatározottságok feletti uralmat és azt az állandó törekvést is jelenti, hogy személyiségünk feletti valóságok felé irányuljunk. Ha a közösséget alkotó ember tevékenységének alapérzületét ez határozza meg, céljait, eszményeit, értékeit pedig a szellem regulálja, akkor a tettek révén az élet minőségileg magasabb színvonala valósul meg a társadalom minden fokán. Ez a lélek békéjét megteremtő benső alapállás, csodálatos módon, nem ragaszkodik a tevékenység eredményéhez, avagy gyümölcséhez. Nem is érdek vagy más személyes hajlam táplálja. S noha a meglegedettségéből fakadó öröm és nyugalom jelentős mértékben a részét képezi, mégsem hat bénítóan az ember törekvéseire – egy adott állapothoz való ragaszkodás értelmében –, sokkal inkább intenzitásukat növeli.

A puszta racionalitás számára nem felfogható tágasság és szabadság ez. A szív közvetlensége, amely mindig a racionális képességeket meghaladó szellemi erő-

²⁴ Platón: *Állam* 443d–444a. In i. m. 292–293. o.

ből fakad, sokkal inkább megközelítheti. Meglátásunk szerint itt kell keresnünk a szellem társadalmi jelenlétének egyik döntő előfeltételét, amelyből minden más következik.²⁵ A cselekvés – legyen szó családfenntartásról, földművelésről, kereskedelemről, az állam kormányzásáról, tanításról stb. –, ily beállítottsággal végezve az Istenhez való fordulás egy módja lehet. Érvényesül áldozati aspektusa, amelynek mély értelméről Krisna így tanítja Ardzsúnát a *Bhagavad-gítá*ban:

„aki a szellemének erejével féken tartja szervei tevékenységét, érzékeit ellenőrzi, és anélkül, hogy a tettek megkötnék a szabadságát, mégis a tett útjára lép: kiváló ez mindenképpen. Tedd azt, ami rád van róva, mert a tétlenség-nél mindig jobb a cselekvésnek útja; hiszen még a test sem élhet a tevékeny működések fenntartása nélkül, Ardzsúna. Tevékenység köteléke ráfonódik a világra, egyedül az áldozatként véghezvitt tett nem bilincsel [...].

Kezdetben a Teremtő is, mikor létrehozott mindent, az emberrel egy időben, vele együtt létrehozta az Áldozat művét szintén, s imígy szólott az emberhez: »Így, ez áldozati műben gyarapodhatsz, sokasodhatsz; mint a fejőstehén tejet, úgy ad az áldozat néked mindent, mire szíved vágyhat; *élj hát te az áldozatban! Áldozzál a Ragyogóknak, s ők megtartanak téged.* Ily kölcsönös szolgálatban eléred a legfőbb jót majd, mert az áldozati művek táplálják az Ég-lakókat, és ők adják viszonzásul mindazt, amit vágyad óhajt.« Aki az Ég adományát elvárja és elfogadja, ámde érte nem ad semmit, tolvajként él a javakkal. Igaz ember azzal él, mi megmaradt az áldozatból, és így bűn nem tapad ahhoz; ám ki másnak mit sem adva magát lakatja csak torkig, bünt²⁶ eszik az valójában.

Az élőlény táplálékból tartja fenn a maga létét, míg a táplálék az eső áldásából keletkezik. Az esőt az áldozatnak műve fakasztja az égből, s az áldozat

²⁵ „[...] az együttműködni tudás, a különböző szintek organikus összjátéka, a körültekintő stratégia és a meritokratizmus mind a szívvel bíró intellektus következményei.” Horváth Róbert: Teljes reménytelenség állapotában is érdemes elköteleződni a királyság mellett. I. h.

²⁶ A bűn itt – miként a keresztény tradícióban – nem pusztán morális eltévelyedés. Közelebb kerülünk a bűn eredetének megértéséhez, ha figyelembe vesszük, hogy a morális bűn már következmény, egy bizonyos benső mulasztás és elhajlás következménye. „A lélek bűne a tudatlanság.” – olvashatjuk a *Corpus Hermeticum*ban (Szeged, 2010, Lectum Kiadó, 151. o. Hamvas Endre fordítása.). Továbbá

Eckhart Mester mondja: „Minden bűn az üdvösségtől és az erénytől való elfordulásból származik.” (A lélek rendjéről. In uő: *Tizenöt német beszéd.* Pomáz, 2000, Kráter Műhely Egyesület /Kráter Klasszikusok 4/, 136. o. Schneller István fordítása.) Vö. Szent Bonaventura megfogalmazásával: „a bűn nem valamiféle létező, hanem hiány és leromlás, amikor is a teremtett akaratban megromlik a mérték, a forma és a rend. [...] az akarat teszi a bűnt, amikor hiányos volta, változandósága és állhatatlansága miatt, megvetve a hiánytalan és változhatatlan jót, a változandó jóhoz tapad.” (*A bűn rövid foglalata.* Budapest, 2008, Kairosz Kiadó, 99–100. o. Barsi Balázs és Várnai Jakab fordítása.)

maga nem más, mint cselekvés eredménye. Tudnod kell, hogy a cselekvés, tevékenység: *Brahma műve, Brahmá pedig közvetlenül az Ősokból lépett elő; ezért Brahmá mindent áthat, és az áldozati műben mindenkoron jelen is van [...]*.²⁷

A *Bhagavad-gítá* e részletében tehát többek között az a tudás bontakozik ki számunkra, hogy *megfelelően végezve* minden tevékenység misztérium, valami szavakkal kifejezhetetlen szellemi aktus is megjelenik benne. Ez lényegét tekintve azon igazság – egyéni és közösségi szempontból egyszerre érvényes – aspektusa, hogy a különböző társadalmi feladatokban, mesterségekben és művészetekben Isten előkészít bennünket a lét legmélyebb-legmagasabb, értelemfeletti titkainak befogadására. Ahogy Szent Bonaventura írta nevezetes művében: „Íme, miképpen vezet el a Szentírás világosságához a mechanikus művészet világossága és semmi olyan nincs benne, ami nem az igaz bölcsességet hirdetné. [...] »Istennek sokféle bölcsessége« [...] ott rejtőzik minden ismeretben és minden természetben.”²⁸

E tanítás érvényesítése a világban (különösen a nyugati civilizációban) már nagyon kevésbé tapasztalható, de alapjai ma is tetten érhetőek gondolkozásunk elemeiben: „például a »kultúra« (analog a földműveléssel), a »bölcsesség« (eredetileg hozzáértés) és az »aszkrétizmus« (eredetileg »kemény munkálkodás«) a produktív és konstruktív művészetekből származnak”.²⁹ E származás természetesen nem a modern evolucionizmus szemléletmódja – egy alulról (egy fejletlenebb állapotból, vagy az úgynevezett anyagból) való származás – értelmében gondolandó el. Itt valójában az Istenhez való közelség közvetlenebb módjáról, *egy mindig realizálható, minőségileg magasabb rendű létátélésről van szó: a szellemi eredet minden tevékenységben való érzékeléséről, egyben az anyag átszellemítéséről és a paradicsomi állapotok felé való állandó törekvésről*. Más szavakkal, ez esetben a *princípiumok tudása határozza meg a különböző tevékenységek sokrétű formáit*.

E hozzáállást egyébként nemcsak keleti tradíciókban találjuk meg, a kereszténységnek – mint előbb is utaltunk rá – eredetileg éppúgy része. „Munkálkodásunkban három pont különösen elengedhetetlen – írja Eckhart Mester. – Ezek pedig a következők: az ember tevékenykedjen rendjén, belátással és meggondoltan. Azt nevezem »rendjén valónak«, ami a legmagasabbnak minden vonatkozásban megfelel. Azt nevezem »belátásból eredőnek«, amelynél jobbat az idő

²⁷ *Bhagavad Gítá. A Magasztos szózata*. Budapest, 2007, Filosz Kiadó, 94. o. Baktay Ervin fordítása. (Kiemelés – K. L.)

²⁸ Szent Bonaventura: A művészetek visszavezetése a teológiára. *Studia Caroliensia* (Budapest), 2. sz.

(2006) 150, 154–155. o. Békési Sándor fordítása.

²⁹ Ananda K. Coomaraswamy: A műveltség réme. *Északi Korona* (Budapest), 20. sz. (2006. március) 57. o. Tóth András fordítása.

tájt az ember nem ismer. Végül pedig »meggondoltnak« azt nevezem, amikor a jó cselekedetben az ember az életteli igazságot boldogító jelenvalósággal érzi.”³⁰ A keresztény tradíció nagy szentje, Baszileiosz egyházatya pedig egy helyen a következőképpen fogalmazta meg a tevékenységek átszellemítését:

„A nagy házban, az egyházban nemcsak mindenféle edény van: arany, ezüst, fa és cserép (2Tim 2,20), hanem mindenféle mesterség is. Isten házának, mely az élő Isten egyháza (1Tim 3,15), vannak vadászai, vándorai, építőmesterei, kőművesei, földművesei, pásztorai, versenyzői, katonái. Mindezekkel összhangban van ez a rövid mondás [ti. »Ügyelj magadra, nehogy gonosz gondolat támadjon szívedben!«], mely mindegyiknek előírja, hogy pontosan végezze a munkáját és lelkes legyen az elhatározásban. Ha vadász vagy, az Úr e szavakkal küld: »Íme én sok vadászt küldök, és felhajtják őket minden hegyen« (Jer 16,16). Szorgosan figyelj tehát, nehogy elillanjon előled a zsákmány, hogy az igazság Igéjének a segítségével a gonoszság által elvadultakat az Üdvözítőhöz vezesd. Ha vándor vagy, hasonlítsz ahhoz, aki így imádkozik: »Igazgasd lépteimet!« (Zsolt 118,133). Ügyelj önmagadra, ne térrj le az útról, ne hajolj jobbra vagy balra, királyi úton járj! Ha építőmester vagy, szilárdan vedd meg a hit alapját, amely Jézus Krisztus! Ha kőműves, nézd meg, hogyan építesz: ne fából, ne szénából, ne szalmából, hanem aranyból, ezüsből, drágakövekből (1Kor 3,11–12). Ha pásztor vagy, ügyelj rá, nehogy elmaradjon valami azok közül, amik a pásztori feladathoz tartoznak! Melyek ezek? A megtévedtet térítsd vissza, a sérültet kösd be, a beteget gyógyítsd meg! Ha földműves vagy, ásd körül a terméketlen fügefát, és tedd meg vele azt, ami a gyümölcsözéshez szükséges (Lk 13,8)! Ha katona vagy (2Tim 2,3), vállald a szenvedéseket az evangéliumért (2Tim 1,8), harcold meg a jó harcot (1Tim 1,18) a gonoszság szellemeivel szemben (Ef 6,12), a test szenvedélyeivel szemben, öltsd magadra Isten teljes fegyverzetét (Ef 6,13), ne bonyolódj bele az élet mindennapi dolgaiba, nehogy áthágd a versenyszabályokat! Senki sem nyeri el ugyanis a babérkoszorút, ha nem küzd szabályszerűen (2Tim 2,5). Utánozd Pált, aki futott is, harcolt is meg öklözött is (1Kor 9,26); te is mint jó öklöző, mindig figyelj lelki tekinteteddel! Előrenyújtott kézzel védj legnemesebb részeidet, szemedet mindig szegezd az ellenfélre! Lendülj neki annak, ami előtted van (Fil 3,13)! Úgy fuss, hogy elnyerd a díjat (1Kor 9,24)! Szállj harcba a láthatatlanokkal! A mondás azt

³⁰ Eckhart Mester: *A cselekvő és szemlélődő* 122–123. o. Schneller István fordítása. *életről*. In uő: *Tizenöt német beszéd*. Id. kiad.

akarja, hogy ilyen légy, amíg csak élsz, ne letört, sem alvó, hanem éberem virrasztva állj ki!”³¹

Látható, hogy a megfogalmazás szépsége mellett, az élet minden területét érintő, végletesen gyakorlati kérdésekről van szó, amelyeknek semmi közük az úgynevezett „elméletieskedéshez”. Egy bensővé tett, a szellem fényével minden ponton megvilágított közösségi rend tárul fel előttünk. Ez a rend táplálja és fenntartja az ember halandó részét, ám mindennél inkább benső mivoltának, lényegi (legszebb, legjobb és erényekkel leginkább felvértezett) Önvalójának tisztelétét, világban való megtartását és érvényesítését képviseli, végső fokon pedig azt a tudást, amely a léttel együtt bontakozott ki, világfelettségében önmagában áll, s a világ működésének rendjét mindenestül magában foglalja. Ez a harmónia alapja a létesült világban, amit a régiek láttak, s megbecsülve arra törekedtek, hogy ne merüljön feledésbe.

Talán ennyiből is nyilvánvaló, hogy a lét univerzális természetének tudása, illetve ehhez való viszonyukban a létezők egyéni természetének felismerése, s az ennek megfelelő emberi szerveződés és tevékenység semmilyen módon nem kapcsolható „egy elméleti absztrakciókban megnyilatkozó idealizmushoz”, vagy a múlt indokolatlan megszipítésében elmerülő álmodozáshoz. Az a tény, hogy a mai államok és társadalmi formák beláthatatlan távolságra kerültek az itt vázolt lényegi szempontoktól, s így valamennyi területen csak a legváltozatosabb zavarok és betegségek különböző mértékben előrehaladott, de így is, úgy is végzetes fajtáit képesek felmutatni, csak megerősíti a valódi egészség és rendezett összhang mibenlétének és alapjának univerzalitását és gyakorlati jelentőségét az ember egyéni és közösségi világában. Ehhez – mint láttuk – egy sokrétűen alkalmazandó érték- és érvényelmélet kapcsolódik, mely ma is lehetőséget biztosít a társadalmi problémák gyökereinek feltárásához és a konkrét tennivalók megvalósítására, amelyek a közösséget alkotó egyénekre nézve mindenekelőtt a gondolkozásmód és létszemlélet alapvető korrekcióját igényelnék.

Eddig főként az antik világban megfogalmazódott teóriát emeltük ki, de ves-sünk még egy pillantást a keresztény középkorra. Az akkori társadalmi rend – mint a fentebbi idézetek is mutatják – szintén hű kifejeződése volt annak a

³¹ Nagy Szent Baszileiosz: Homília arról, hogy „Ügyelj önmagadra!” In *A kappadókiai atyák. Nagy Szent Baszileiosz, Nazianzoszi Szent Gergely,*

Nüsszai Szent Gergely és Ikonioni Amphilikbiosz. Budapest, 1983, Szent István társulat /Ókeresztény írók 6/, 184–185. o. Baán István fordítása.

lényegileg benső, szellemi irányulásnak, amelyet itt kiemelni szándékozunk. A brit származású filozófus, teológus és költő, Philip Sherrard, egy tanulmányában rendkívüli erővel ábrázolja a törésvonalat, amelynek mentén a középkori rendet felváltotta „a mesterséges környezet, a gépek és technikák modern manipulációjának világa”, ahol az emberközpontúság paradox módon az emberi tényező folyamatos elsikkadásához vezet, s amely egy inorganikus, „az ember által ki-agyalt” rendnek ad helyet. Ez az átalakulás végeredményben a modern ember „azon vágyának kivetülése, hogy Isten nélkül csinálja meg saját világát”:

„A nyugati civilizáció tekintetében röviden azt lehet mondani, hogy amit ez az új rend kiszorított, az a középkori típusú társadalom. A középkor világának társadalmi szervezete rendezett volt. Egyfajta szakrális rend, melyet Isten szabott meg, és amelyben mindent, nemcsak az embert és az ember tárgyait, hanem az összes élőlényt – növényt, madarat vagy állatot –, a Napot, a Holdat és a csillagokat, a vizeket és a hegyeket, szakrális dolgok jeleinek (*signa rei sacrae*) láttak, egy isteni kozmológia kifejezőinek, a láthatót és a láthatatlant, a földet és a mennyet összekapcsoló szimbólumoknak. E társadalom olyan céloknak szentelődött, melyek végső soron földön- és időntúliak, túl vannak e világ határain. Csakugyan, a középkor világában óriási erőfeszítéseket fordítottak az olyan valóságok iránti érzék megtartására, előmozdítására és táplálására, melyeket ma természetfelettieknek nevezünk. E világ szelvében-hosszában ilyen valóságok látható képmásait állították fel és tisztelték: ikonokban, keresztekben, templomokban, oltároknak, a közös rituálékban. Ez volt a kolostorok szüntelen törekvése, akárcsak azon szenteké és jámbor embereké, akik olyan természetességgel mozogtak a nép körében, mint madarak a fák levelei között. Akkor is, ha e szentek és jámbor emberek visszavonultak magányukba, minden egyes ember tudatában volt annak, hogy az otthonát körülvevő erdőket és dombokat, a pusztaságot és a barlangokat ilyen emberek népesítik be, készen arra, hogy útmutatást és áldást adjanak. A középkor világában a tevékenység legmagasabb formáinak semmi köze nem volt a gyakorlatiassághoz, termelékenységhez vagy hatékonysághoz, ahogyan ma értjük e szavakat. A tevékenység legmagasabb formája a kontempláció volt; és ha csúcspontjai csak kevesen is jutottak fel, mégis, azok a valóságok, melyek között e kevesek éltek, vitán felül álló, centrális tényként köztudatban voltak. Ugyanakkor e tudat nem homályosította el az ember érzékét földi, teremtményi helyzete iránt, amely földből lett és oda tér vissza, mivel benső lényének egészét táplálta és gazdagította a szerves kapcsolat a természettel és a Szellem leheletével, mely a természet mesterműveként kimunkálta őt.

Persze, a középkor világában is voltak igazságtalanságok és kegyetlenségek, volt nélkülözés és csúfság, volt szenvedés és betegség. Nem arról van szó, hogy idealizálnánk ezt a világot, még kevésbé, hogy az ehhez való visszatérést javasolnánk. Hanem csupán arról, hogy fel kívántuk mutatni e világ elsőrendűen spirituális irányulását és törekvéseit.

*Ez az a világ, melyet elsőrendű irányulásával és törekvéseivel együtt elpusztítottunk. Társadalmunk ember által kreált, nem isteni rend. Tulajdonképpen nem más, mint kivételése azon emberi elmének, mely elvágta kapcsolatait az istenivel és a földdel; és ha egyáltalán vannak ideáljai, akkor azok tisztán időbeliek és végesek, és a társadalom tagjainak pusztá földi jólétére vonatkoznak.*³²

További vizsgálódásokkal kimutathatnánk, hogy a tradicionális értékeket megőrző beállítottság és az ennek megfelelő törekvések egészen a jelenkorig továbbéltek – noha rendkívül összetett okok miatt a hatóképesség és a gyakorlati megvalósítás szintjén egyre erőtlenebbül és szórványosabban. Ez utóbbi sajnálatos tény azonban nem jelenti azt, hogy nem élő lehetőségekről van szó. Az egyetemes létszintet a változó, mulandó dolgok és események nem befolyásolják. A *bennünk* mindenkor aktualizálható és – a szellemi orientációjú ember számára – tudatosan aktualizálandó ősképek társadalmi vonatkozásokban is beláthatatlan erővel rendelkeznek. Hogy az Ég vagy a föld felé fordítja tekintetét, minden helyzetben és pillanatban az embertől függ. S ha valaki azon alapelvek szerint kormányozza életét, amelyeket sok évszázaddal ezelőtt is a legtisztább ideákhoz és értékekhez hű emberek képviseltek, az nem jelenti azt, hogy szüntelen a múltba vágódna, vagy hogy egy korábbi társadalmi organizáció *másolatát* szeretné maga körül látni. Ananda K. Coomaraswamy egy bírálójának, aki egyik írása kapcsán azzal vádolta a vallástudóst, hogy „a dolgok korábbi, de halott rendjéhez való” visszatérést képviseli, azt válaszolta: *a mi célunk, „bogy »valamilyen módon visszajussunk az elsődleges okok birodalmába«.* A metafizikai megfogalmazásból vallásra fordítva ez azt jelenti, hogy »Keressétek először Istennek országát, és az ő igazságát; és ezek (ti. a 'gyakorlati gyógymódok') mind megadatnak néktek«. [...] *Az elsődleges okok birodalmába való visszajutás nem teremtené újra a Középkor külsődleges megnyilvánulásait,* bár talán lehetővé tenné, hogy e megnyilvánulásokat jobban megértsük. [...] *Ami a középkorban igaz*

³² Philip Sherrard: A modern tudomány és az ember dehumanizálódása. *Ars Naturae* (Szeged), II. évf.

(2011) 3–4. sz. 29–30. o. Vukics András fordítása. (Kiemelés – K. L.)

*volt, ma még mindig igaz [...] engedjük meg, hogy örökké igaz legyen, hogy »szépség és megismerés egymást feltételezik«. Vajon ebből az következik, hogy a házamat levéltekercs díszekkel kell dekorálnom, ha következetes akarok lenni? [...] Ha azt állítom, hogy a művészet elvei szerint működő manufaktúra emberi szempontból magasabb rendű, mint a »művész nélküli ipar«, ebből nem következik az, hogy magam körül páncélos lovagokat szeretnék látni. [...] Ha helyesnek találok, hogy a hivatás a személyes fejlődés természetes bázisa (ha a hivatás szót az egyénre alkalmazzuk, valóságos jelentéssel bír, ti. *werden was du bist*), nem feltétlenül tévedek pusztán azért, mert ezt az álláspontot Platón és a *Bhagavad-gītā* képviselte »korábban«. [...] bármennyire is magasabb rendűek voltak a Középkor, vagy bármely korábbi, esetleg ma is létező társadalmi rend uralkodó értékei, nem hiszem, hogy bármelyikük is egy jövőbeli imitáció kész modellje lehetne.»³³*

Hogy mennyire nem egy adott időben és helyen megnyilatkozó forma élettelel másolata jön létre, ha valaki megérti a vonatkozó ideák lényegét, azt például Leopold Ziegler, Othmar Spann, Walter Heinrich életműve és az univerzalizmus gondolköre is felmutatja számunkra. E huszadik századi irányzat gondolkozói a princípiumokból levezetett, élő kapcsolatot tudtak teremteni szellem és társadalom között, nem mellőzve a napjainkban csakis szorongató és elkerülhetetlen szükségszerűségként megjelenő gazdasági kérdések átszellemítésére irányuló erőfeszítéseket sem. Csak futólag jegyezzük meg, hogy az utóbbiak tekintetében született eredmények alkalmazásával minden életszükséglet kielégítése, egy fensőbb rend érvényesítése és szolgálata révén, az öntökéletesítés és a minőségileg emelkedettebb színvonalú élet kibontakozásának része lehetne.

Ez alkalommal nincs lehetőségünk hosszabban időzni e témánál, de talán ennyivel is sikerült érzékeltetnünk néhány alapvető szempontot a szellem társadalmi megnyilvánulásának sokrétű és elsősorban benső vonatkozásait illetően, amelyeknek maradéktalanul át kell hatniuk a szellemi ember tetteit és közösségi irányulásait, illetve a politikai, gazdasági vagy egyéb területeken tevékenykedők törekvéseit, amennyiben a magyarság létét megőrizni és boldogulását elősegíteni kívánják.

³³ Ananda K. Coomaraswamy: Babona-e a művészet vagy életforma? Utóirat: Néhány sor Richard Florsheim recenziójához. In uő: *Keresztény és keleti*

művészetfilozófia. Budapest, 2000, Arcticus Kiadó /Libri Artis I/, 67–68. o. Kelemen Renée fordítása. (Kiemelés – K. L.)

A lélek rendje és társadalmi leképeződése – Szellemi tekintély és időbeli hatalom

„A tradicionalitás egy igazi állam- és társadalom-eszmén alapul. Olyanon, ami él, ami életét magasabb rendű erőtől kapja, amely szervelesen és hierarchikusan tagolt, amelyben az individuuum és a kollektívum között nincs és nem is lehet ellentét és ellentmondás, ahol mindenki a helyén van, és ahol mindenki az Ég felé törekszik, vagyis mélyebb és magasabb, s főként teljesebb önmaga felé halad.”

László András

Mint az eddigiek is mutatják: ahhoz, hogy a szellem uralma közösségi vonatkozásokban is megvalósuljon, hogy attól függően az értékek világát alakítsuk ki magunk körül, melynek csúcán a legfőbb valóság áll, s ne egyéni és alantas érdekek ellenhierarchiája épüljön körénk, amelyben nem létezik többé önfeláldozás, nemes érzés, hűség és hitbeli bizonyosság, s ahol a szolgálat és a kötelesség teljesítése már nem az Istenhez vezető út eszközei – ahhoz mindenekelőtt ismernünk kell magukat az értékeket létrehozó minőségeket, a megváltozhatatlan szellemi őselveket.

Mindannak következménye, ami Európában és a világban az utóbbi néhány száz évben lezajlott, s a magyar történelemben és néplélekben szintén jelenvalóvá vált, a lét középpontjától való lassú eltávolodás, az orientáció fokozatos megváltozása, a felfelé tekinteni és felfelé élni (László András) elvének elhalványodása, majd a keserű és egyszerre fájó megkönnyebbülést hozó elfordulás a végső valóságtól, mindezek kényszerű, ám annál agresszívebb magyarázataival és ideológiáival, szellemellenes és embergyűlölő politikai rendszerek érvényesítésével, mindez most korunkban teljes szélességében, mindenre kiterjedő részleteiben látható.

A felejtés következtében előállt szellemi elúttalanodás és az igazi értékek iránti közöny miatt áttörhetetlennek látszó falakat kell lerombolni az eszmélés lehetőségéhez: az oktatást, a tudományt, a médiumokat fogva tartó szemlélet és a rajtuk keresztül érvényesülő szuggesztiók pilléreit. Ekkor jöhet el a pillanat, amikor az örök értékek soha nem halványuló fényben ragyognak fel: eddig nem látott távlatok, szépségek és a valódi átlényegülést hozó élmények képében.

René Guénon életműve a ma élő ember számára egyike az egyetemesség leg-tisztább kifejeződésének. Könyveiben a szellem, mint a lét teljessége, önmaga lényegi valójáról szól a jelenkorban a lét perifériájára sodródott önmagához. A szellem, ha írott vagy mondott szóban ölt testet, „az isteni lét teremtő megnyi-

latkozása” – ahogy Hamvas Béla írja. „Ezért ébresztés, ezért riasztás, ezért megnevezés, ezért mágikus uralom.”³⁴ Guénon műveiben e megszólító erő valóban szívbeli felismerésekhez vezetheti azt az olvasót, aki készen áll a principiális rend személyfeletti, alászállva pedig gyakran profetikus nyelvének és mély mondanivalójának befogadására, elmélyítésének megtételére.

Magyarul legutóbb megjelent könyve, a *Szellemi tekintély és időbeli hatalom*, társadalmi vonatkozásokban legfontosabb művei közé tartozik. Túlzás nélkül állíthatjuk, a kötet közösségi és benső életünk szempontjából egyaránt felbecsülhetetlen jelentőségű.³⁵ Írásunk jelen fejezetében, mintegy elmélyítve az eddig mondottakat, olyan összefüggéseire szeretnénk rámutatni, amelyek elsősorban benső vonatkozásokban meghatározók, továbbá a szellemi princípiumokat illetően alapvető jelentőségűek. Hogy ennek eleget tegyünk, először is vázolnunk kell, a könyv milyen szempontból vizsgálja a társadalmi kérdéseket. E célból elevenítsünk fel néhány gondolatot, amelyeket a Szerző már a Franciaországban 1927-ben megjelent, *A modern világ válsága* című könyvében alaposan kifejtett, s amelyek elővételezték mindazt, amit a szellemi tekintély és időbeli hatalom viszonyát taglalva középpontba állít.

Ezen összefüggésekben elsőleges fontosságú a *profán szemlélet kritikája*, amely *A modern világ válságának* lapjain egyedülálló pontossággal jelenik meg. Ugyanis, mint Guénon írja, *ez az antitradicionális „szellem” tulajdonképpeni gyökere*, következképpen a szerepére, befolyására hangsúlyozottan szükséges felhívni a figyelmet. A profán nézőpont minden megnyilvánulásában az igazi szellemiség megnyilatkozása ellenében hat, azzal a szemmel látható céllal, hogy feledésbe merüljön a tudás, miszerint életünk egyetlen vonatkozása sem létezhetne Isten nélkül, vagy más megfogalmazásban, hogy az örökérvényű és változatlan princípiumoktól semmi nem független. Mivel az idő fölött állnak, állandó aktualitással rendelkeznek, akár tudatosítjuk, akár nem. De amennyiben nem, úgy bennünk és környezetünkben egyformán csak a lehetőségek legalacsonyabb rendjét tekintjük megvalósíthatónak – s a felejtés következtében éppen ez történik ma a legkülönbébb értelemben és területeken. Minden olyan kezdeményezés, amely nem képes túllépni a profán nézőpontra, csak mulandóságában, esetlegességében és alacsonyrendűségében versenyezhet egymással. Ugyanakkor egyedül a princípiumok ismerete adhat lehetőséget, hogy az egyéni és társadal-

³⁴ Hamvas Béla: *Scientia Sacra*. I. kötet, I. könyv, 4. rész. Az Élet Mestere. H. n. 2006, Medio Kiadó /Hamvas Béla művei 8/, 73. o.

³⁵ Korunk sajátos tendenciáit jelzi az a tény is,

hogy a már több, mint nyolcvan éve olvasható műről (francia nyelven először 1929-ben jelent meg), megkérdőjelezhetetlen értékei ellenére, alig-alig tesznek említést.

mi problémákra adott (politikai és egyéb formákba öltöztetett) szentimentális, moralista vagy ellenspirituális álmegoldásokon keresztül állunk.

A profán szemlélet tulajdonképpeni lényegét *a természetben* (a változás világán, az időbeliségen), *avagy a létesülteken túli rend tagadásaként* határozhatjuk meg. Semmilyen emberfeletti elemet nem hordoz, így elkerülhetetlenül a mennyiségi szempontok előretöréséhez és materializmushoz vezet. A civilizáció minden összetevőjének pusztán emberi elemekre való korlátozása, az individuum szempontjából, egyet jelent az individuális ész megsemmisülését, tévedhetetlen intellektuális tudás létének tagadásával; közösségi vonatkozásokban pedig annak elvetésével, hogy a társadalomban jelen kell lennie a szóban forgó tudást képviselő szellemi tekintélynek, amelynek viszonylatában az organikus közösség tagjainak társadalmi szerepe és helyzete – természetükből adódó képességeiknek megfelelően – meghatározódhat.

A társadalmi kérdéseknél maradva, az előbbiek fényében érthetővé válik, hogy a minden tekintetben profán modern és posztmodern világban a közösség atomisztikus és pusztán az individuumok számtani összegeként létezhet. Szemléleti alapjai, felépítése teljesen alkalmatlanná teszik, hogy valami önmagánál magasabbrendű szellemi elemet hordozzon és tápláljon, amely harmonikus életének meghatározója és szabályozója lehetne. A társadalom így, az intellektussal megragadható ideák létszintjének kétségbe vonásával és az ahhoz való igazodás tagadásával, álközösség lesz. Álteknitelyeken és álértékeken alapuló irányelvei az együttélés normális kereteit felbomlasztják, s többnyire ember- és életellenes szabályokat állítanak a helyükbe. Ezzel szemben valóban szerves kapcsolat csak akkor jöhet létre az emberek között, ha minőségi tagozódásuk szerint társulnak, közösségük működését pedig végső soron egyetlen princípium irányítja, amely az emberi természetek különbözősége szerint tagolt hierarchikus viszonyok csúcán áll, s amelyből a sokféleség és sokrétűség minden formája ered.³⁶ „Mivel pedig a világ rendje az égi körökben foglaltatott rendet követi – írja Dante –, ahhoz, hogy a szabadság és béke hasznos tanai a hely és idő követelményei szerint alkalmaztassanak, szükséges, hogy ama gondviselő sugározza szét őket, aki mind az egész ég rendjére egyidejűleg ügyel. Ez pedig Ő, az egyedüli, aki mind e rendet előre elrendezte, hogy általa előrelátásában mindeneket helyére helyezzen.”³⁷

Ismerjük a mai állapotokat: társadalmunk egyetlen rangbéli különbséget ismer el, az anyagi helyzetet. A tömegek irányításához is elég pusztán anyagi eszközökkel rendelkezni.

³⁶ René Guénon: *A modern világ válsága*. Debrecen, 2008, Kvintesszencia Kiadó, 90–91. o.

³⁷ Dante: *Az egyeduralom*. In i. m. 475. o.

„Senki és semmi sincs többé a helyén; az emberek nem ismernek el többé semmilyen tekintélyt a szellemi rendben, vagy törvényes hatalmat az időbeliben; a szent dolgokat megérintik a »profánok«, s kétségbe merik vonni azok jelentőségét, sőt létjogosultságát; az inferiális ítélkezik a felsőbbrendű fölött, a korlátolt az, aki fölényben van a bölcs fölött, a tévedés az, amelyik legyőzi az igazságot, az emberi helyettesíti az istenit, a föld játssza azt a szerepet, amit az ég, az egyéni az, ami mértéket szab mindennek és ami azt követeli, hogy az egyén hozhassa meg saját viszonylagos és gyarló eszével az egyetemes törvényeket. »Jaj néktek vak vezérek« – mondja az Evangélium; és tényleg, sehol nem lát mást az ember manapság, mint hogy vak vezet világtalant, akik hacsak időben meg nem állítatnak, elkerülhetetlenül kísérik egymást a feneketlen mélységbe, hogy ott aztán együtt vesszenek.»³⁸

E fejtelenség és zűrzavar miatt is szembetűnő, hogy az intellektuális-szellemi rendtől való elfordulás előfeltétele volt a mai társadalmi berendezkedés kialakulásának. A közösségben ez minden egyénfeletti (az észbeliséget meghaladó létsíkot megvalósító) tekintély elutasítását jelentette, amely tehát pontosan azért tekintély, mert az emberfeletti renden alapul; más szóval a metafizikai és transzcendens tudást képviseli, amelynek egyedüli letéteményese, lévén az összes többi hivatás inkább emberi és világi rendű. Mivel a közösségben a szellemi tekintély az isteni rend fénye, s az egység, az állandóság és maradandóság közvetítője, ilyenformán az elutasítása okvetlenül a megosztottság, a szétszóródás, az anyagba való süllyedés fokozódását hozza magával. Ez a folyamat pedig lényegében nem más, mint az ateista materializmus átfogó érvényesülése. És valóban, az individualizmus, a naturalista és antimetafizikai elméletek megjelenése és szinte kizárólagos jelenléte szorosan összefügg e jelenséggel. Hogy a valóság pusztán az érzékelhető világ síkjára redukálódik, azt mutatja, az emberi közösség életéből hiányzik a transzcendáló princípium.

A keleti tradicionális civilizációkat tanulmányozva kiderül, hogy a szellemi tekintélynek nem kell feltétlenül vallásos formát öltenie; a Nyugat felé fordulva és a nyugati társadalmi viszonyokkal számot vetve azonban Guénonnal együtt azt mondhatjuk, hogy az emberek ugyanazon az úton akadályozzák a szellemi rend „társadalmi szférára való minden igazi, gyakorlati hatását, vagy abba való beavatkozási lehetőségét [...] mint amelyen számúzik a vallást [a *religiót* – az Istenhez mint a legfőbb princípiumhoz való állandó kapcsolódást] hétköznapi életükből; *mind a közösségi, mind a magánéletben ugyanaz a szellemi állapot nyilvánul meg.*” Így, mint írja, „a társadalmi szférában ugyanúgy, mint az összes többiben csakis egyetlen út vezethet ki a jelenlegi

³⁸ René Guénon: *A modern világ válsága*. Id. kiad. 81. o. Baranyi Tibor Imre fordítása.

káoszából: az intellektualitás restaurációja.”³⁹ Más szavakkal, az egyetlen feladat ma is „az égi körökben foglaltatott rend” követése, „hogy a szabadság és béke hasznos tanai a hely és idő követelményei szerint alkalmaztassanak”.

Az előbbieket figyelembe véve (most már a *Szellemi tekintély és időbeli hatalomban*⁴⁰ kifejtett gondolatok alapján) megközelíthetjük, honnan ered a szellemi és időbeli kettősség megkülönböztetése, s vázlatosan áttekinthetjük, mitől függ természetük, társadalmi funkciójuk, hogyan jön létre szembenállásuk. Látjuk, hogy a szellemi (változhatatlan) és az időbeli (változó) létrend megfelelő viszonya határozza meg a társadalom normális életét, s ez lényegében e két terület és hatáskörük harmóniáját jelenti. Mint Guénon írja, a két létrendnek megfelelő hatalom „eredetileg nem különböző személyek által gyakorolt, szétválasztott funkció volt; ellenkezőleg, egy közös princípium oszthatatlan arculatai voltak, egy princípiumé, amelyből mindkettő származott, megbonthatatlanul összekapcsolódva egy a megkülönböztetésüket mind rangban, mind időben megelőző szintézis egységében.” (11. o.) Ez többek között azért nagyon fontos, mert világosan kifejezi azt a magasrendű állapotot, amelynek felbomlása összefügg a különböző emberi természetekre és képességekre épülő társadalmi funkciók, a kasztok kialakulásával, és végeredményben az egymástól eltérő társadalmak létrejöttével is. A hindu doktrína ide kapcsolódó tanítását bemutatva így folytatja: „kezdetben csak egyetlen kaszt volt; e primordiális és egyedüli kaszt neve, a *hamsza*, igen magas szellemi fokra utal, amelyet jóllehet ma teljesen kivételes, eredetileg minden ember általánosan és mintegy spontán módon birtokolt; a spiritualitás ezen magas foka túl van a négy kaszton,⁴¹ amelyek ezt követően alakultak ki, és amelyek között később a társadalmi funkciók megoszlottak.” (12. o.)

³⁹ Uo. 93. o. (Kiemelés – K. L.)

⁴⁰ René Guénon: *Szellemi tekintély és időbeli hatalom*. Debrecen, 2012, Kvintesszencia Kiadó (Bencze Tamás fordítása). A továbbiakban e könyvből vett idézeteknél csupán az oldalszámot jelöljük.

⁴¹ A tradicionális kasztrendszer, illetve az annak megfelelő nyugati társadalmi rendek felépítéséről, működéséről, az egyes kasztok (szanszkrit kifejezésekkel: *bráhmanák* [a spirituális és intellektuális tekintély képviselői], *ksatriják* [a jogi-adminisztratív, katonai társadalmi réteg], *vaisják* [földműves, kézműves-művészi, kereskedelemmel és pénzügyekkel foglalkozó réteg], *súdrák* [az élet anyagi feltételeit biztosító dolgozói réteg]) sajátos minőségeiről és

egymáshoz való viszonyáról e helyütt nincs lehetőségünk részletesen szólni. Guénon szóban forgó kötete döntően a *bráhmanák* és *ksatriják* kapcsolatával foglalkozik. A kasztok létének kellő mélységű megértéséhez számos tradicionális tanulmány elérhető magyar nyelven is. Lásd például A. K. Coomaraswamy: *A demokrácia, a szabadság és az egyenlőség réme*. (I. h.); René Guénon: *Általános bevezetés a hindu doktrínák tanulmányozásához*. III. rész, 6. fejezet (Debrecen, 1999, Kvintesszencia Kiadó); uő: *A varna (Pannon Front [Budapest], VI. évf. 4. sz. [2000])*; Julius Evola: *Lázadás a modern világ ellen* (Nyíregyháza, 1997, Kötet Kiadó); Baranyi Tibor Imre: *Színek és feladatok*. (In i. m.) stb.

Említettük már, hogy „az igazi hierarchia a létezők természetére épül” (28. o.) és ez a természetes klasszifikáció az, „amellyel a társadalmi funkciók megoszlása megfelelően áll” (13. o.). A kasztok megkülönböztetése az imént említett primordiális egység felbomlásából következik. Az egység felbomlása azonban még nem feltételez diszharmonikus viszonyt a szellemi és időbeli között. A két terület kapcsolódási módja ebben az állapotban még az égi rendnek megfelelő. Ha a Guénon által bemutatott összefüggésekben az egység kettéválását követően létrejött sajátos természetüket tekintjük, azt mondhatjuk, hogy *a szellemi tekintély az észbeliséget meghaladó, legfőbb metafizikai tudáson alapul,*⁴² amely – s ez rendkívül lényeges – természeténél fogva a sajátja, nem pedig azért, mert kisajátítja magának. *Az időbeli hatalom a cselekvés, az alkalmazások, az erő kinyilvánításának világához tartozik.* Ekképpen szétválásuk és kapcsolódási módjuk analógiában áll sokféle más kettőség kialakulásával és egymáshoz való viszonyával, úgymint: a bölcsesség és az erő, a tudás és a cselekvés, a metafizikai tudás és a racionális tudás, az emberen túli állapotok és az emberi állapot, a természetfeletti és a természeti világ, az időfeletti és az időbeliség stb. relációjával.

A szellemi tekintély, amely az időbeli hatalommal együtt *látható és elérhető módon* a társadalomban is formát kell öltösn, „lényegileg benső, és csakis önmaga által nyer megerősítést, függetlenül bármilyen érzékelhető támaszektől, továbbá úgyszólván láthatatlanul *működik*” (ezért is helyesebb tekintélyként, s nem hatalomként hivatkozni rá). Ily módon, hatóképességének kibontakozására nézve, ez „egy tisztán intellektuális hatás kifejtésének képessége, amelynek »bölcsesség« a neve és az igazság az egyetlen ereje” (21. o.). Az időbeli hatalom képviselői már a természeti rendhez, a fizikai létszinthez társuló hatóerők birtokosai. A hatalom és a belőle fakadó erő itt, működését tekintve, „látható módon és kívül nyilvánul meg, valamint külső eszközökkel erősíti meg önmagát” (21. o.). Természetéből fakadóan tehát a cselekvés rendjéhez tartozik. A szellemi és az időbeli viszonyát illetően lényeges még, hogy a guénoni megközelítés szerint nem egymással ekvivalens értékű rendekről van szó. Létezik közöttük komplementaritás, de a szellemi tekintély mindig közelebb áll a primordiális egységhez, közvetlenebb módon nyilvánítja meg azt, mint az időbeli hatalom képviselői.

⁴² És mint Guénon számos alkalommal hangsúlyozta, igazán csak ez nevezhető tudásnak. „A cselekvés »mozdulatlan mozgatója« a tudás; nyilvánvaló, hogy a cselekvés teljesen a változás, a »valamivé válás« világához tartozik, és e világ és a szorosan hozzá tartozó korlátok meghaladására egyedül a tudás nyújt lehetőséget; és amikor a tudás mint

princiális vagy metafizikai tudás, vagy úgyszólván mint önnön esszenciájában vett tudás eléri a változatlant, önmaga válik a változatlan birtoklójává, mert lényege szerint minden igazi tudás a saját tárgyával való azonosulásban áll.” Uő: *A modern világ válsága*. 3. fejr. Id. kiad. 47. o.

E gondolatmenetet követve, hogy eleget tegyünk korábban kijelölt feladatoknak, az analógiákat illetően a tudás és cselekvés vonalán kell továbbhaladnunk. Ahogy Guénon írja, „minden doktrína egyhangúlag állítja a tudás elsőbbségét, sőt transzcendenciáját a cselekvéssel való viszonyában” (32–33. o.).⁴³ A (metafizikai) tudás a rend megteremtésének elsődleges feltétele az emberi világban, ezért szükségszerű, hogy „minden olyan cselekvés, amely nem a dolgok rendjéből származik, princípium nélkül való”, „hiábavaló sürgés-forgás”. Nem nehéz felismerni, éppen az utóbbi a modern világ úgynevezett haladásának mozzgórugója, ami egyértelműen arról tanúskodik, hogy a mai ember nincs tisztában a szellemi és időbeli rend szerepével és kapcsolódásuk eredendő módjával, amelyből harmóniateremtő egyensúlyi helyzetük fakad.

„[...] a tudás és cselekvés viszonyának megfordulása annak következménye, hogy a fensőbbiséget az időbeli hatalom bitorolja” – írja Guénon (35. o.). És ez az, ami szimbolikusan utal arra a pontra, ahol a társadalmi funkciók „harmóniája átfordul ellentétté és rivalizálássá” (13. o.), hogy később visszafordíthatatlanul bomlásnak induljon.⁴⁴ Az történik tehát, hogy a szellemi tekintély által őrzött tudást – avagy a „szabadság és béke hasznos tanait” és alkalmazásának a Legfőbb Gondviselő által adott módját – „a hely és idő követelményei szerint” érvényre juttató világi hatalom képviselői sajátjuknak tekintik, egyszersmind tagadják, hogy e tekintély közvetítésével kapták. Ezzel „megfordul a princípiumok és alkalmazásaik közötti normális viszony, majd bekövetkezik a princípiumok tagadása”, s eljutunk a metafizikai rend fizikaival való helyettesítéséhez, a tudás és a cselekvés viszonyának megfordulásához (26. o.), ezúton pedig a mai mindent áthatóan válságos állapotokhoz.

Most térhetünk rá Guénon kötetének – megközelítésünk szerint – talán leglényegesebb mondanivalójára. A társadalmi béke illetve az időfeletti és időbeli harmóniájának megbomlása a benső béke megbomlásának következménye. Az ember pszicho-fizikai és szellemi lényének kapcsolatáról van szó, az éppen fenn-

⁴³ Ahogy Eckhart Mester mondja: „azokat nem hátráltatja semmi, akik minden munkájukat az örök világosság mintájára, meghatározott rend szerint irányítják.” Eckhart Mester: A cselekvő és szemlélődő életről. In uő: *Tizenöt német beszéd*. Id. kiad. 118. o. A tudás cselekvés feletti elsőbbségét azok a tradicionális szövegek és tanítók is elismerték, ame-

lyek és akik – mint például a *Bhagavad-gítá*, egyes *tantrák* vagy Abhinavagupta – különböző okokból kifolyólag a cselekvés fontossága mellett érveltek.

⁴⁴ E folyamat összefügg a négy korszak doktrínájával, amelyben az egymást követő korszakok a legfőbb princípiumtól való eltávolodásként és egy fokozódó materializációként foghatók fel.

álló társadalmi helyzet ugyanis pontosan tükrözi a viszonyukat. René Guénon részletesen és történelmi példákkal is bemutatja a folyamatot, amely nemcsak „kívül” történt és történik, hanem – és elsősorban – magában az emberben.⁴⁵ Az időbeli hatalom függetlenségi és hatalmi törekvései indítják el a lavinát, amely aztán megállíthatatlanná válik. A kormányzó hatalom lázadása a szellemi tekintéllyel szemben azt eredményezi, hogy önmagát fosztja meg attól a hatalmi és jogkörtől, amely eredetileg legitim módon az övé volt. Egyszerűen éppen lázadásával semmisíti meg a saját természetének megfelelő életkörülményeit és a vele járó legitimitást. Ám a folyamat nem áll meg ezen a ponton, a szellemi tekintély által szentesített rend megbontásával az időbeli hatalomnak nem áll módjában megtartani az így megszerzett hatalmat, az alászállás fokozódik, s „végül a legalacsonyabb kaszt tagjai húznak hasznot belőle” – mihelyt megtörténik a princípium tagadása a hierarchiában, „semmilyen mód nincs arra, hogy bármelyik kaszt képes legyen fenntartani szupremáciáját a többi felett” (59–60. o.), hiszen nincs bennük semmi emberfeletti elem.

Ezen a vonalon ismét a társadalmi és pneumatológiai kérdések analógiájához és szoros összetartozásához jutunk. „A probléma – írja A. K. Coomaraswamy – a benső konfliktusnak és megoldásának, a háborúnak és békének problémája: benső konfliktus, mert, ahogy abban tradíciónk egésze egyetért, »kettő lakozik bennünk«, lélek és szellem, pap és király, nő és férfi, halandó és halhatatlan, és ez, ahogy Platón is mondja, azt a kérdést veti fel, hogy »melyik uralkodjék, a jobb vagy a rosszabb« [...]. Az ember magánjellegű és közösségi problémái elválaszthatatlanok egymástól, a politikai háborúk a bennünk zajló polgárháború kivételései, és békétlenségünkben békéről beszélünk, »pedig nincsen békekesség«, mert »kicsitől nagyig mindegyikük nyereséget hajhász« (*Jer* 8,10–11).⁴⁶ Békében élni

⁴⁵ René Guénon történelemértelmezésével kapcsolatban a következőket idézhetjük: „a történelmi tények a maguk sajátos módján magasabb rendű igazságokat fejeznek ki. [...] Miközben e tényeknek valódi létük van, egyszersmind szimbólumok is; csak éppen a mi nézőpontunkból sokkal figyelemreméltebbek szimbólumokként, mint tényekként; és nem is lehet másként, a mi szándékunk ugyanis mindent a princípiumokkal összefüggésbe hozni, s miként máshol már tárgyaltuk, pontosan ez az, ami a »szakrális tudományt« a »profán tudománytól« megkülönbözteti. [...] a helyes értelemben felfogott történelemnek, mint minden másnak, megvan a maga helye az egészben vett tudáson belül, jóllehet e tekintetben csak annyiban van értéke, amennyiben

lehetővé teszi, hogy pontosan a közvetlen tárgyát képező esetlegességek körében támasztékul szolgáló pontot találjunk, amelyről ugyanezen esetlegességek fölé emelkedhetünk.” *Szellemi tekintély és időbeli hatalom*. Id. kiad. 17–18. o. Lásd továbbá uő: *Dante ezoterizmusa* (Budapest, 1995, Stella Maris Kiadó, 16. o.): „A természet jelenségei és a történelem eseményei mind szimbolikus értékkel bírnak, – olyan mértékben, amilyenben kifejeznek valamit azokból a princípiumokból, amelyekről függenek s amelyeknek többé-kevésbé távoli következményei.” Bódvai András fordítása.

⁴⁶ A. K. Coomaraswamy: *Az indiai vagy tradicionális pszichológiáról, avagy inkább pneumatológiáról*. I. h. 334, 362. o.

Önmagunkkal, ez a feltétele a másokkal való békés együttélés megvalósulásának. Aki azonban nem képes erre, az benső zűrzavarának megfelelő világban él.

A benső vonatkozások vizsgálatához tehát így fogalmazhatjuk meg kiinduló tételünket: ami bennünk a változás birodalmába tartozik, függetlennek tekinti magát a változatlantól és látszólagos önállóságában a változhatatlan megsemmisítésére tör, ám ezzel éppen a saját létét assa alá, s ezzel örök sötétségbe veti magát.⁴⁷ A változás világa az emberben minden individuális vonatkozás, a testi-lelki organizáció, az ész, az indulatok és vágyak, mindaz, ami keletkezett és mulandó. Az állandóság a Szellem, az Intellektus, az igazi Bölcsesség avagy az örökkévaló és változatlan ideák közvetlen tudása, ami az idő fölött áll és „semmilyen katasztrófa nem lehet rá hatással”. Bár az ember – a nyelv tehetetlenségéből és korlátozottságából adódóan – megnevezi, és különböző nyelvi formák segítségével próbálja megragadni és körülírni, a változhatatlan nem gondolható el dologi valóságként, mintha „valami” lenne. Eckhartot követve most a lélekben megnyilvánuló erőként fogjuk fel: „amely nem érint sem időt, sem testet; a szellemből ered, a szellemben marad, és mindenestől szellemi. Ebben az erőben Isten olyan zöldellően és olyan virágzóan van jelen mind a sok örömben és mind a sok dicsőségben, ahogyan van önmagában is. Ez az öröm annyira szívbeli és annyira felfoghatatlanul nagy, hogy senki azt szegről-végre elmondani nem tudja.”⁴⁸

Ebből indulhatunk ki tehát, hogy világosan álljon előttünk:

„Az ember nem egyrétű természet, hanem kettős lényegből tevődik össze. Ezért az egyik része által – amelyik a jobbik, és (hogy nyíltabban kimondjam, amit kell), amelyik éppen ő maga –: halhatatlan; a másik része által pedig, amelyik esendő, s amelyet egyedül ismernek belőle azok, akik csak az érzékeknek tudnak hitelt adni – halandóságra és változandóságra van kárhozthatva. Hiszen mindannyiszor meg kell halnia, valahányszor levet valamit önmagából, s természetéből ez az utolsó rész az, amelynek kezdete és vége van.”⁴⁹

⁴⁷ „Senki sem lehet annyira szemérmetlenül ízetlen, hogy ezt kérdezze: »honnan tudod, hogy a változhatatlanul bölcs életet többre kell becsülnünk a változónál?« Mert amiről most azt kérdezi, hogy honnan tudok róla, mindenki előtt egyaránt és változhatatlanul jelen van, hogy szemlélhessen. Aki ezt nem látja, olyan mint a napfényben a vak, akinek egyenesen a szemgödrébe ömlik az annyira tiszta és annyira közeli fénysugár, és mégsem használ neki. Aki pedig látja, és mégis menekül előle, annak elméletét már eltompította a megszokás, mely a testi árnyképekhez fűzi. Így hát a romlott erkölcsök

szemközt fújó szele egyenesen hazájuk partjaitól veti vissza azokat az embereket, akik hitványabb és alantasabb dolgokat követnek annál, mint amiről maguk is elismerik, hogy jobb és értékesebb.” Szent Ágoston: *A keresztény tanításról*. Budapest, 2012, Kairosz Kiadó, 48. o. Böröczki Tamás fordítása.

⁴⁸ Eckhart Mester: *Beszédek*. 2. prédikáció. Budapest, 2003, Paulus Hungarus – Kairosz Kiadó, 15. o. Adamik Lajos fordítása.

⁴⁹ Hugo de Sancto Victore: *Didascalion*. In *Az égi és a földi szépről*. Id. kiad. 286. o. Maróti Egon fordítása.

Az ember földi létezőként az egyetlen, mely „közbülső helyet foglal el a romlandó és romolhatatlan dolgok között”⁵⁰ – mondja Dante. A benső és külső béke akkor áll helyre, ha ennek alapján minden vonatkozásban kiteljesíti a szellem uralmát. Akkor vagyunk harmóniában Önmagunkkal, ha egyúttal folyamatosan uralkodunk „önmagunkon”. S itt szigorúan el kell választanunk e két „önmagunkat”, az uralkodót és alattvalóját, mert nem az egyéniségünk, romlandó természetünk (amit valójában nem is tekinthetnénk önmagunknak) önmagáért való szeretetéről és a hozzá való kötődésről van szó, hanem létrendi rangját felismerve, e halandó lény alávetéséről, egy felülről vezérelt, a szellem hatalmán alapuló benső békéről és szeretetről.⁵¹ A *Bhagavad-gítá* az említettekkel összhangban tanítja:

„magának jó barátja egyedül az Önvalója, s önnön valójának csupán önmaga az ellensége. Annak, aki önmagát Önvalójával már legyőzte, ez valóban önmagának legigazibb jó barátja, de ki magát nem győzte le, annak belső mivoltában az Önvaló olybá tűnik, mint legnagyobb ellensége.”⁵²

Eckhart Mester pedig:

„Ezért mondom: forduljon el az ember önmagától és minden teremtett dologtól. Amennyire végrehajtod ezt, annyira válsz egygyé és boldoggá a lélek szikrácskájában, amelyet nem érint se tér, se idő. Ez a szikra ellene mond minden teremtménynek, nem akar mást, mint Istent oly leplezetlenül, amilyen Önmagában.”⁵³

⁵⁰ Dante: *Az egyeduralom*. In i. m. 474. o. Lásd még *Corpus Hermeticum* (Id. kiad. 112. o.): „az összes földi élőlény közül egyedül az embernek van ketős természete. Teste miatt halandó, de halhatatlan a benne lévő szubsztanciális ember miatt. Halhatatlan, és hatalma van a dolgok fölött, de a végzet miatt alá van vetve mindannak a szenvedésnek, ami a halandókat éri, és bár túl van a mindenségén, részeként e mindenségnek, mégis rabszolgája annak, s bár androgün, mert androgün atyától született, s bár nincs szüksége alvásra, mert attól származik, aki maga sem alszik, mégis uralkodik felette a szerelem és az álom.”

⁵¹ A szeretet, Szent Ágoston megfogalmazásában, az a lelki mozgás, „amellyel az ember Istent önma-

gáért, önmagát és felebarátját pedig *Isten kedvéért* élvezi.” És ez szemben áll a vágyakozással, „amelynek célja az én, a felebarát vagy egy testi dolog nem *Isten kedvéért* való élvezete.” Szent Ágoston: *A keresztény tanításról*. Id. kiad. 168. o. (Kiemelés – K. L.) Jelentőségteljes, hogy a modern ember csak az utóbbit „ismeri” és „űzi” egy sajátos őrdögi kultusz jegyében. E kérdéskörrel kapcsolatban lásd: A. K. Coomaraswamy: Kicsoda a „sátán” és hol van a „pokol”? *Axis Polaris* (Budapest), 7. sz. (2006) 15–25. o.

⁵² *Bhagavad Gítá. A Magasztos szózata*. Id. kiad. 115–116. o.

⁵³ Eckhart Mester: Ein meister sprichet: alliu glichiu dinc. In uő: *Az értelem fénye*. Budapest, 2010, Kairosz Kiadó, 302. o. Bányai Ferenc fordítása.

Hogyan ragadhatjuk meg ebben az összefüggésben a béke megteremtéséhez szükséges uralom forrását, ahol „Isten olyan zöldellően és olyan virágzóan van jelen mind a sok örömben és mind a sok dicsőségben, ahogyan van önmagában is”? Szent Ágoston a béke legmagasabb fokát „változhatatlanul bölcs életnek” nevezi, amely az igazság és a bölcsesség eléréséből fakad, amikor nem hitben, hanem „szemlélésben járunk”, „amely már nem múlik el, hanem megmarad számunkra a megtisztult értelem révén [*per intellectum purgatum*], amikor az Igazsághoz kapcsolódunk.”⁵⁴ A megtisztult értelem, amely nem fordul többé a teremtmények felé, s így önmagában az önmaga feletti uralmat és nemes törekvéseit szabadon, akadálytalanul gyakorolja, mi magunk vagyunk, amikor szemlélünk, vagyis a szellem által *mint szellem* ismerjük meg magunkat. Eszerint az ember igazi valója, végső Önmaga egylényegű az örök és változhatatlan igazsággal. Ha nem így lenne, nem tudná megismerni, nem tudna az igazsággal maradéktalanul azonosulni. Eckhart szavaival, az emberben „megvan az a lét, az a természet, az a szubsztancia, az a bölcsesség, az az öröm és minden, ami megvan Istenben.”⁵⁵ Ez az egylényegűség szellemi természetű, a következő értelem számára a maga valóságában megközelíthetetlen, s a szellemi-intellektuális megértés tiszta aktusában ragadható meg. Az önmagában vett, tiszta intellektus (az emberben megnyilatkozó Szent Szellem, vagy a *szánkhja* hagyomány szerint a *Buddhi*), a közvetlen tudás túlmutat az individuális-emberi létszinten.

„Ha Isten a létben ragadjuk meg, előcsarnokában találjuk, mert a lét előcsarnoka annak, ahol ő lakozik. Hol van hát ő templomában, ahol mint szent felragyog? Az értelem az Isten temploma. Sehol sem lakik valóságosabban, mint templomában, az értelemben. Ahogy azt egy másik mester mondta: Isten egy értelem, amely önmaga megismerésében lakozik, mint egyedül sajátjában, önmagában megmaradva ott, ahol soha semmi nem érintette; mert itt van egyedül saját csendjében. Isten önmaga megismerésében ismeri meg önmagát; önmagában.”⁵⁶

„Isten megismerteti magát velünk, s megismerőként tesz minket is megismerővé, s léte az ő megismerése, s ez ugyanaz, mint hogy ő engem megismerővé tesz s hogy én megismerek. S az ő megismerése ezért az enyém, amint a mesterben is ugyanaz, hogy ő tanít, s a tanítványban, hogy tanítják. S mivel az ő megismerése az enyém, s az ő szubsztanciája megismerése és természete

⁵⁴ Szent Ágoston: *A keresztény tanításról*. Id. kiad. 98–99. o.

⁵⁵ Eckhart Mester: *Beszédek*. 13. prédikáció. Id. kiad. 91. o.

⁵⁶ Uő: Arról, hogy hol lakik az Isten? In uő: *Tizenöt német beszéd*. Id. kiad. 73. o.

és léte, ebből következik, hogy az ő szubsztanciája és léte és természete az enyém. S ha az ő szubsztanciája, léte és természete az enyém, akkor én Isten Fia vagyok. »Nézzétek – testvéreim –, mekkora szeretettel van irántunk az Atya: az Isten gyermekeinek hívják minket, és azok is vagyunk.«⁵⁷

Az ember, mint közbülső létező a mulandó és a romolhatatlan világ középvonalán, mikor önmagára mutat, egész valójával az uralkodó értelméhez, legtökéletesebb részéhez igyekszik. S ha e törekvés során a kinyilatkoztatást, a változhatatlan bölcsességet tartja szem előtt, élő összeköttetést és egységet fedezhet fel lényegi valója és a kinyilatkoztatás által közvetített létvalóság között. E „kapcsolódás”, mikor az ember „benne áll”, a közvetlen megismerés szellemi tetteként, az igazság szemlélésének kapuja lehet számára.⁵⁸ „[...] a megértés az örök szemlélésben van [*intellectus in specie sempiterna est*] [...]” – írja Szent Ágoston. Megállni, megmaradni e legmagasabbra irányuló megértés aktusában – ez mindennemű életlehetőség kútfője, az uralom forrása. A szellemi látás ezen önmagában vett tökéletességéről, mely a szemlélődés és cselekvés egyesítésének alapja, s amely annyit jelent, mint „az örökkévalóság hatókörében» lenni”, mint a „szellem tiszta létébe helyeződni”, amikor „látjuk őt úgy, amint Istenként van”, Eckhart így ír:

„Figyeljétek a csodát! Milyen csodálatos: kívül állni éppúgy, mint belül. Megragadni, és megragadottnak lenni, nézni és a nézett maga lenni, tartani és megtartottnak lenni – ez a cél, ahol a szellem a békességben megnyugszik, a drága örökkévalósággal eggyé válva.”⁵⁹

Ebből kiindulva közelebb juthatunk Dante mélyértelmű szavaihoz az emberi nem sajátos tevékenységét illetően, amely „nem más, mint megvalósítani a potenciális értelem egész képességét, amely elsősorban a szemlélődésben áll, majd ennek alapján, kiterjesztése révén, a cselekvésben.”⁶⁰

⁵⁷ Uő: *Beszédek*. 13. prédikáció. Id. kiad. 89–90. o. Vö. Nicolaus Cusanus: *De filiatione Dei – Az Istengyermekség* (in i. m. 48–49. o.): »Az (istengyermekség hatalma) az isteni erőben való legcsodálatraméltóbb részesedés, amellyel ésszerű lelkünk saját értelmi képessége által rendelkezik. Ez az értelem olyan, mintha egy isteni mag lenne, amelynek ereje a hívőben olyan magasra nőhet, hogy elérheti akár a teozist is, vagyis az értelem legvégső tökéletességét, vagy más szavakkal az igazság megragadását – és

nem úgy, ahogy az érzékelhető világban található, tehát nem az átvitt értelem, a talányosság és a különféle másság homályában, hanem amint önmagában értelemmel belátható.” Alácsi Ervin János fordítása.

⁵⁸ Vö. *Jn* 4,24: »*Spiritus est Deus, et eos, qui adorant eum, in Spiritu et veritate oportet adorare.*»

⁵⁹ Meister Eckhart: A cselekvő és szemlélődő életéről. In uő: *Tizenöt német beszéd*. Id. kiad. 122. o.

⁶⁰ Dante: *Az egyeduralom*. In i. m. 407. o.

Fordítsuk most figyelmünket néhány olyan szempontra, alapelvre, amelyek az „Isten boldogító színelátásában” kiteljesedő *életvezetésben* érvényesülnek. A *Bhagavad-gítával* egybehangzóan Szent Ágoston a következőket mondja ide kapcsolódóan:

„Akkor viselkedik az ember leghelyesebben, ha egész életében a változhatatlan élet felé törekszik, s teljes lelkéből ahhoz kapcsolódik. Ha azonban önmagát önmagáért szereti, akkor nem törődik Istennel, hanem önmaga felé fordulva már nem egy változhatatlan dolog felé fordul, és ezért már bizonyos fogyatkozással élvezi önmagát, hiszen akkor jobb az ember, ha teljes valójával a változhatatlan jóhoz kapcsolódik és kötődik, és nem akkor, amikor innen eloldódva akárcsak önmagához fordul.”⁶¹

„Minthogy tehát azt az igazságot kell élveznünk, amely változhatatlanul él, és amelyben a Háromság-Isten, a mindenség eltervezője és létrehozója gondoskodik az általa létrehozott dolgokról, meg kell tisztítanunk a lelket, hogy képes legyen megpillantani ezt a fényt, s egyúttal hozzá is kapcsolódhasson. E megtisztulást legjobb úgy felfognunk, mintha ez valamiféle utazás vagy hajózás lenne szülőhazánk felé. Valójában ugyanis nem térben közeledünk Őhöz, aki mindenütt jelen van, hanem a jó szándék és a jó erkölcsök által.”⁶²

„Szülőhazánk partjai” a megtisztult (teremtényektől „mentes”, önmagát önmagában megismerő) intellektus világosságában tündökölnék fel. Az értelem e mindent átható fénye, amelyben a mindenható Isten a tiszta igazság dicsőségében mutatkozik meg,⁶³ a nyugati (és keleti) tradíciók egyik kulcsideája.⁶⁴ Igazi önuralom csak innen fakadhat; a „jó szándék” és a „jó erkölcsök” úgyszintén. A hazatérés egyszersmind újjászületés, amikortól a lélek legszebb és

⁶¹ Szent Ágoston: *A keresztény tanításról*. Id. kiad. 57–58. o.

⁶² Uo. 48–49. o.

⁶³ „Mivel az abszolút igazság megnyilatkozásának e módja az igazságot élvező értelem végső és éltető boldogsága, ez maga Isten, aki nélkül az értelem nem lehet boldog. [...] Ha viszont közelebbről megvizsgálod [...], akkor látni fogod, hogy az igazság még nem Isten abban az értelemben, amint teljes dicsőségében diadalmaskodik (*triumphat*), hanem az

Isten egy megnyilatkozási módja, melyen keresztül az értelem számára az örök életben felfoghatóként létezik. Mert a teljes dicsőségében diadalmaskodó Isten nem felfogható és nem megismerhető, se nem az igazság, se nem élet, de még csak nem is létezik (ahogy mi létezzünk), amennyiben Ő megelőz minden felfoghatót, mint az oszthatatlan és tökéletesen egyszerű Kezdet.” Nicolaus Cusanus: *De filiatione Dei – Az Istengyermekség*. In i. m. 57. o.

legragyogóbb, szellemi része, amely a vágyaknak és szenvedélyeknek sohasem lehet alávetett, megingathatatlanul uralkodik az emberben. Ő a *Hégemonikon*, a lélek kormányzója, a Belső emberünk, aki „a látható mögött rejtőzik”. A hazavezető úton való elinduláshoz írja Baszileiosz iránymutatásként:

„Különböztesd meg a kétféle embert, az egyik a látható, a másik a látható mögött rejtőző, belső ember. Van tehát belső emberünk, bizonyos értelemben kettősek vagyunk. Ha azt mondom, hogy »én«, akkor ezen a belső embert értem. A külső ember nem én vagyok, hanem az az enyém. A kéz nem, csupán a lélek értelmes része azonos énemmel. [...] Mert az Isten képe nem foglalja magában az indulatokat, csak a gondolkodást, amely az indulatok ura. [...] Legelső helyen a vezetői hatalmat ruházták ránk. Parancsoló élőlényvé lettél, ember! Akkor miért szolgálsz a szenvedélyeknek? Miért alacsonyítod le saját méltóságodat, miért lennél a bűn szolgája? Miért veted magad a Sátán fogságába? A teremtés vezérének választottak meg, és elveted önnön természeted nemességét? [...] Hogyhogya nem te vagy a szenvedély ura, hanem az általad eltiport élvezetek szolgája?”⁶⁵

A mindennapi életben is tapasztalható, hogy – a tradíciók tanításai szerint értelmezett – önuralom híján az érzékelés, a vágyak és szenvedélyek szinte ön-állósult „lényekként” vehetik át az irányítást az ember felett, és ha „fejét elveszti”, vagy gyakorta „nincs önmagánál”, olybá tűnik, sokféle „én” lakik benne. Különböző helyzetekben és környezetben más-más oldalunkat mutatjuk – mondja a

⁶⁴ [Az előző oldalhoz] A kereszténység tekintetében a „szemlélődő lelkek kilenc fáját”, az Angyalok–Arkangyalok–Trónok, Dominációk–Virtusok–Principátusok, Hatalmak–Kerubok–Szeráfok égi hierarchiájának bemutatásával, és „a mi hozzájuk való felszállásunk szempontjából” lásd például Dante: *Vendégség*. Második értekezés, első dal. In *Dante összes művei*. Id. kiad. A vonatkozó tanítások megértésében segítséget nyújthat René Guénon: *A lény sokféle állapotának metafizikája* című könyve (In uő: *Keleti metafizika – A lény sokféle állapotának metafizikája*. Budapest, 1993, Farkas Lőrinc Imre Kiadó /Metafizikai írások 1/.). „[...] »szellemi hierarchiák« alatt tulajdonképpen nem érthetünk mást, mint a lény állapotainak az emberi egyént meghaladó összességét, még speciálisabban pedig az informális vagy egyén fölötti állapotokat, olyan állapotokat,

melyeket egyébként az emberi állapotokban lévő lények számára, méghozzá még testi és földi létük során is megvalósíthatónak kell tekintenünk.” Uo. 111. o. Darabos Pál fordítása. Vö. *Mt 22,30: in resurrectione enim neque nubent neque nubentur sed sunt sicut angeli Dei in celo*.

⁶⁵ Nagy Szent Baszileiosz: Az ember teremtéséről I. In uő: *Nagy Szent Baszileiosz művei*. Budapest, 2001, Szent István Társulat /Ókeresztény írók 16/, 94–95. o. Vanyó László fordítása. Lásd még Szent Ágoston: *Isten városáról*. XXII. könyv, 24. fejezet. Id. kiad. 522. o. „Talan nem úgy vannak elrendezve az érzékszervek és egyéb testrészek, és az egész test megjelenése, formája, termete nem úgy van-e meg szabva, hogy jelezze: az értelmes lélek szolgálatára alkottattott meg?”

modern megfogalmazás. Ám a tradíciók mélyebb összefüggéseket látva azt tanítják, hogy emberi voltunk elemi lények vagy „én”-ek társulása, együttműködő erők közössége. Így képességeink valóban énségekként foghatók fel, amelyek egyetlen uralkodó szolgálatában állnak, s természetszerűleg csak az Ő uralma alatt végezhetik megfelelően feladatukat, lehetnek tökéletesek. Csak a kormányzó értelem tudja összefogni őket. Önuralom nélkül az ember nincs tudatában szenvedélyei, vágyai, törekvései által megmutatkozó „énjei” végső forrásának, nincs igazi centruma, amely emlékein és észbeli képességein túlmutatóan folytonosságot teremtene tudati jelenlétében, s amely révén irányítást gyakorolhatna szabadjára engedett érzékei felett.⁶⁶ Elmerül a változás világában, mindig mással kénytelen azonosulni, nem látja, hogy a tárgy és a vele való azonosulás csak a centrum létéből következően jöhet létre. Ha rendelkezne szellemi középponttal, ha tudatosan abba helyezkedne, ha ő maga valóban az lenne, az azonosulás ugyanúgy megtörténne, de ezzel együtt *jelen is lenne az azonosulás* során, önmagát többé nem veszítené el. Ilyenformán nem lenne szenvedélyeinek rabja, „önmagán uralkodna, rendet teremtene, barátja lenne önmagának s összhangba hozhatná hajlamait”.

A *Teremtés Könyvének* kezdetén olvashatjuk: „Alkossunk embert a mi képünkre és hasonlatosságunkra, ki uralkodjék a tenger halain és az égi madarakon és vadakon és az egész földön és minden csúszómászó állaton, mely mozog a földön.” (*Ter* 1,26. Káldi György fordítása.) Azt már láttuk, hogy „az ember nem testi alakja szerint az Isten képmása, hanem értelmes lelke szerint.”⁶⁷ És hogy „az értelmes szellemi lélekben azt kell megtalálni, mint a Teremtő képét, amely halhatatlanságában halhatatlanul be van vésve [...]”, hiszen „abból a szempontból lett az Isten képmására teremtvé, hogy képes legyen Istent megismerni és szemlélni”.⁶⁸ Már ennek alapján is világossá válhat számunkra, hogy a *Szentírás* idézett részletében az uralom csak másodsorban vonatkozik a földi élőlényekre.⁶⁹ Az egyházatyák tanítását követve elsősorban benső világunkra vonatkoztatva kell megragadnunk a betű szerinti jelentést meghaladó képletes értelmet:

⁶⁶ Ennek megértését segítheti Coomaraswamy megjegyzése: „A kerék és a kör szoros kapcsolatban álló szimbolikájában a centrális Önvaló és »megismerendő Személy« pontosan úgy rögzíti egymáshoz és támasztja alá a Lélekzeteket, énjünket, és minden egyebet, miként a kerékagy a küllőket, vagy a sugarakat a kör középpontja, ahonnan azok kisértékezők a kerületre.” Az indiai és tradicionális pszichológiáról avagy inkább pneumatológiáról. I. h. 322. o.

⁶⁷ Aurelius Augustinus: *A Szentháromságról*. Budapest, 1985, Szent István Társulat /Ókeresztény írók 10/, 341. o. Gál Ferenc fordítása.

⁶⁸ Uo. 402. o.

⁶⁹ E kérdésről lásd: Horváth Róbert: Természet és természetfeletti viszonya különböző tradíciókban. *Ars Naturæ* vagy ars metaphysicæ? *Ars Naturæ* (Szeged), II. évf. (2011) 3–4. sz.

„Uralkodj minden fenevadon. Mit beszélsz? Azt mondd, hogy bennem belül fenevadak laknak? Bizony ezerféle, egész csapat vadállatot hurcolsz magadban. Ne vedd sértésnek azt, amit mondtam. Aprócska vadállat a harag, amíg megbújik a szívben. De hát nem mindennél veszettebb kutya? A csalafinta lélekbe befészkelődő álnokság nem nehezebben szelídíthető minden barlangi medvénél? Nem vadállat-e a színlelés? Nem skorpió-e a metszően sértő? Aki rejtekből önvédelemből támad, nem veszedelmesebb-e a viperánál? Nem ragadozó farkas-e a kapzsi? Milyen állat nem rejlik bennünk? [...]

Kormányzó hatalmat kaptál a vadállatok fölött, a rajtad kívül levőkön uralkodsz, de a benned levőket nem uralod? Milyen vagy akkor, ha gondolatoddal uralkodsz az oroszlánon, és megveted ordítását, de egyébként fogadat vicсорított, tagolatlan hangokat hallatsz, a harcias haragot ugyanakkor teljes egészében szabadon engeded? Van-e annál nehezebb, mint bent sem engedni, hogy az ember legyen a szenvedély szolgája, hogy a harag elnyomja a gondolkodást, és átvegye a hatalmat a lélek fölött? [...]

Így a többi élőlény kormányzására adott hatalom minket szabályoz önmagunk uralásában. Mert fonák helyzet, hogy otthon hatalom alatt vagy, miközben népeken uralkodsz, belül az utcanő hatalmában vagy, kifelé a nyilvánosság előtt a város elöljárója. Először otthon kell szépen mindent elrendezni, és kialakítani a helyes rendet belül, azután venni át a felügyeletet mások fölött. Mert ha az otthon zűrzavaros és rendetlen, a vezetők ellen fordul a mondás éle, hogy: Orvos, gyógyítsd önmagadat! (*Lk* 4,23) Gyógyítsuk tehát legelőször magunkat.”⁷⁰

Az igazi centrumától eltávolodott énatélésben az ember függetlennek tekinti magát saját szellemi középpontjától, objektivizálja, majd megtámadja azt, s végül annak ellenében cselekszik, gondol és él. Ezzel azonban, mint láttuk, saját

⁷⁰ Nagy Szent Baszileiosz: Az ember teremtéséről I. In i. m. 106–107. o. A kormányzó értelem vagy isteni bölcsesség mint a lelkek orvosa gyakran alkalmazott tradicionális szimbólum: „Amiként a jó orvos égetéssel és vágással fájdalmat okoz a testnek, amelyet betegség gyötör, ugyanúgy az értelem is fájdalmat okoz a léleknek, amikor megszünteti benne a gyönyört, amelyből a lélek összes betegsége származik. A lélek legnagyobb betegsége az istentelenség, azután pedig a vélekedés, mert ezekből csak rossz származik, jó ellenben semmi. Az az értelem, amely ellenáll a betegségnek, létrehozza a lélekben a jót, ahogyan az orvos a testben létrehozza

az egészséget. Ellenben azoknak az embereknek a lelke, akiket nem az értelem irányít, olyan, mint egy oktalan állat. Mert az olyan lelket, amelynek cinkosává válik az értelem, és amelynek ösztönzi vágyait, a sóvárgás ereje a vágyakhoz sodorja, amelyek esztelenséghez vezetnek; az ilyen lélek olyan, mint egy oktalan állat: nem hagy fel értelmetlen indulatával és vágyaival, és nem tud betelni bűneivel. Mert a felindulás és a vágyakozás esztelen vétkek, amelyek túllépnek minden mértéken. Isten ezen vétkek büntetéseként és mintegy a bűnök bizonyítékaként alkotta meg a törvényt.” *Corpus Hermeticum*. Id. kiad. 165–166. o.

létét teszi tönkre, a benne rejlő erőket és elemeket szabadjára engedve megfosztja magát nemes és tiszta természetétől. Az eddigi gondolatmenet értelmében vajon lehet-e így valaha boldog, élhet-e békességben önmagával? Megteremtheti-e a feltételét annak, hogy igazi közösséget hozzon létre? Hiszen a benső állapotok előbb-utóbb a társadalmi történésekben is megmutatkoznak – és visszatekintve a történelemben, látjuk, hogy kérelhetetlenül meg is valósultak. Az autonóm benső ember felébresztésére és megtartására vonatkozó tudás átadása ezért is volt mindig központi jelentőségű a tradicionális társadalmakban. Ebben a nevelés mellett minden bizonnyal a kasztbeavatások is lényeges szerepet játszottak. A tradicionális ember az önmaga feletti uralmat tette a mások feletti uralom gyakorlásának előfeltételévé. Tudta, hogy aki nem képes önmaga felett uralkodni, annak számára a közösségben az egyetlen üdvösség, ha olyanok szolgálatában állhat, akik a szellem érvényesítésével képesek e benső alapállás megvalósítására. Miként Platónnál olvashatjuk:

„Hogy tehát ez az ember [ti. aki nem tud uralkodni önmagán] is éppen olyan uralom alatt élhessen, mint a legkiválóbb ember, nem kell-e azt mondanunk, hogy szolgájának kell lennie ama legkiválóbbnak, aki magában hordozza az isteni, uralkodó elemet? S ezt persze nem úgy értjük, mintha úgy kellene magát a vezetésnek alárendelnie, hogy ez a szolga kárára történjen, ahogy ezt Thraszümakhosz gondolta a vezetettekről, hanem úgy, hogy mindenki csak nyer vele, ha egy isteni és eszes elem vezetése alatt áll – hacsak lehet, úgy, hogy ez önmaga bensejében uralkodjék, ha pedig ez nem lehetséges, akkor legalább kívülről helyezkedjék fölébe, hogy így, ugyanazon kormányzat alatt élve, lehetőleg mindnyájan egymáshoz hasonlóak és barátok legyünk.”⁷¹

A tradíciók szüntelen emlékeztetnek rá, hogy tegyük fel magunknak a kérdést: vajon megálljuk-e a helyünket egy ilyen mértékkel szemben? Vagy más szempontból konkretizálva az említetteket, érdemes végiggondolni: a ma vezető pozícióban lévők hatalma vajon mennyire alapulhat benső autonómián, az ura-

⁷¹ Platón: *Állam* 590d–591a. In i. m. 644–645. o. A nevelés vonatkozásában érdemes idéznünk e rész folytatását is: „Különben a törvény is világosan kifejezi, hogy ezt akarja, hiszen az állam minden polgárnak mintegy szövetségese; s kifejezi a gyermekek vezetésének elve is, amely nem engedi, hogy

a maguk urai legyenek, mindaddig, amíg bennük – mint egy államban – szilárd kormányformát nem alakítunk ki, s a lelkük legjobb részét kiművelve, a magunké helyébe nem állítjuk egyenértékű örül és vezetőtől az ő bensejükben; csak azután adunk nekik teljes szabadságot.”

lom fentebb vázolt megvalósításán? A társadalmi béke megtartását vagy helyreállítását megcélzó törekvésekben mennyire érvényesülnek ezek az idő által kikezdetetlen szempontok? És visszatekintve: a tradicionális birodalmak felbomlásának és a modern nemzetek kialakulásának sürgetői és szószólói rendelkeztek-e a tetteikhez mérhető belátásokkal, alkalmazták-e magukra e szigorú és igazságos mértéket?

E kérdések természetesen nem morális természetűek. Létezik morális oldaluk, de végső értelemben mégsem arra irányulnak, hanem az univerzumban és az emberben – a jelen történeti pillanatban is – egyaránt érvényes isteni törvény megtartására. Nem kétséges, hogy gondolatmenetünkkel számos megválaszolatlan probléma felvetésének engedünk teret. A válaszok megtalálásához, véleményünk szerint, éppen René Guénon vonatkozó könyvének tanulmányozása szolgálhat útmutatással.

Folytatva gondolatmenetünket, a szellem és a társadalom kapcsolódási lehetőségeinek vizsgálatában egy fontos kérdés maradt hátra. A nemzet és nemzetfelettség problémája, és ezzel összefüggésben a magyarság és hagyomány kérdésköre. A nemzetek kialakulása és sorsa közvetlenül kapcsolódik a szellemi tekintély és időbeli hatalom viszonyának alakulásához. Mert valójában a szellemi tekintély elleni lázadás tette lehetővé egy olyan nemzeti eszme kialakulását, amely tagadja a fensőbb rendű princípiumok elsőrendűségét, és vagy maga alá rendeli a szellemi tekintélyt (nemzeti egyház), vagy nyíltan szembefordul vele (nacionalizmusok). Az egyetemesség sohasem nemzetellenes. A nemzetellenesség mindig alulról jön. Az igazi egyetemesség megvalósulásával, az igazi szellemi tekintély elsőbbsége mellett egy nép valódi oltalom alatt áll. A nemzetfogalom ekkor teljesen más, mint a modern időkben, nem egy kizárólagos szempont, természeti tények, határok, okmányok, származás stb. szabja meg a nemzethez tartozást, hanem az egyetemesség felé irányulás azonos módja és tudata a közösség szellemi-lelki-testi diszpozícióira épülve.

A Magyar Szent Korona, tetején az ítélkező Krisztus, a Világbíró, Szent Jakab, Szent János, Szent Pál és Szent Péter apostolokkal

Magyarság és Hagyomány az öt génusz földjén

*„De vagyunk még, ó, Mária!
Magyarország patrónája,
Kik a régi eleinket
Követjük, s áldunk tégedet,
Kik e világi ínségben
Hozzád óhajtunk mennyégben [...]”*
Kopcsányi Márton

Ehelyütt a magyarság jelenlegi helyzetét tekintve is azon megállapítások érvényét szeretnénk bemutatni, amelyekhez a szellemi tekintély és időbeli hatalom kapcsolatát vizsgálva jutottunk. Amennyiben figyelembe vesszük a hagyomány társadalomszervező princípiumait, először is fel kell tennünk a kérdést, hogy a nemzeti mivolta, mint a születés körülményeiből fakadó (nyelv, terület stb.), földi vonatkozásokban értendő természeti tényre, lehet-e a legfőbb értéként hivatkozni, ahogy a különböző nacionalizmusok tették és teszik napjainkban is. A most számunkra mértékadó szempontok szerint erről nem lehet szó. A nemzet mindig a legkiválóbb képviselői vagy dinasztiai által hordozott, lényegileg nemzetfölötti államalkotó princípiumok alá rendelt valóság volt. Előtérbe kerülése csak akkor vált lehetségessé, amikor „a népek között levő felülről való szellemi egység, vagyis az univerzális állam megbomlott, és azt alulról való egységgel próbálták helyettesíteni. A nacionalitás mikroszocialitás, és parányállamok kialakulásának, ezzel kapcsolatban természetesen az államocskák között levő vég nélküli versengésnek és viszálynak, eszeveszett és bornírt nemzeti gőgnek, indokolatlan hengegésnek, botor történelemhamisításoknak és alaptalan önelégültségnek kedvez. A nemzetiségi államokra épített világ politikai nonszensz, mert vásott csínyekre, végül pedig a hatalom bitorlására vezet. A hatalom egyetlen feladata, hogy a szellemnek érvényt szerezzen, a szellem pedig mindig és mindenütt egyetemes, nemzetfölötti és fajfölötti és osztályfölötti.”⁷²

A nemzet modern nacionalista megközelítése, legyen az bal- vagy jobboldalinak titulált, tradicionális szempontból tévútra és előbb-utóbb elkerülhetetlenül felbomláshoz vezet. A természeti meghatározottságok és a megtartásukra irányuló törekvések (ha pusztán e természeti tényezőkből indulnak ki) önmagukban elégtelenek ahhoz, hogy egy nemzet fennmaradjon. A társadalmat nem a

⁷² Hamvas Béla: *Az öt génusz*. In uó: *A /Hamvas Béla művei 16/, 75. o. magyar Hüperion II. H. é. n. Medio Kiadó*

nemzetiség mint pszicho-fizikai természeti tény tartja össze, hanem ugyanazon szellemi princípiumok, amelyek a társadalom és a nemzet számára egyaránt magasabb igazodási pontként szolgálnak. E princípiumok felismeréséhez bizonyos kvalitások szükségeltetnek a nemzet tagjai részéről, amiből az következik, hogy szellemi értelemben e kvalitások megléte határozza meg a nemzethez tartozást is. Hagyományosan nem tartozik a nemzethez az, aki nem képes a nemzetet összetartó és fenntartó ideákhoz igazodni, életét azok szerint rendezni. Ezért volt mindig kiemelkedően fontos azon képességek kiművelése, amelyek révén a közösség szellemi meghatározottságra tett szert. Ilyen például az önuralom, ebből fakadóan a hierarchia iránti érzék, a religionális beállítottság, a hűség, a becsületesség, a bátorság, az önfeláldozás, az egyetemességben gyökerező eszmék (adottságokhoz mért) megértésének és az irántuk való odaadásnak a képessége, amelyek hiányában a pusztán fizikailag körülhatárolható alakján kívül nem beszélhetünk nemzetről. Mint fentebb is kitéjt, mindez alapvetően szükséges, hogy a közösség ne váljon egy társadalomnak nem nevezhető képződménnyé, azaz, hogy képes legyen felismerni a szellemet, a szellem tevékeny erőinek alá tudja rendelni magát.

Misekönyv fametszete
Magyarország patrónája, Szűz
Mária Szent István, Szent Imre
és Szent László alakjával ⁷³

⁷³ Szent István és kora. Kiállítás az Országos Széchényi Könyvtárban. Kiállítási mappa számozás nélküli melléklete. Budapest, 1988, OSZK. Missale

secundum ... episcopatus Zagradiensis ecclesiae (Velenice, 1511) nyomán.

E kvalitások gyakorlása és a korábban már tárgyalt tradicionális társadalmi viszonyok – tehát az eredeti értelemben vett béke megvalósulása – egymást feltételezik. „Virágzás ott van, ahol az ember mindenkor rendelkezésére álló szellemi erőinek birtokában tudatosan virágzást teremt, amikor pedig ezektől az erőktől elfordul, menthetetlenül elpusztul.”⁷⁴ Ahogy az egyes ember esetében, úgy a közösségre nézve is feltétlenül igaz Hamvas Béla megállapítása, mert a közösséget a szellemmel áthatott, és aszerint differenciált emberek hozzák létre azzal a céllal, hogy általa is a tökéletesség magasabb fokára juthassanak. Ebből kiindulóan a nemzet egy olyan körülhatárolható szubsztancia, amelynek tradicionális szempontból elsősleges rendeltetése, hogy magában helyet adjon a társadalom organikus felépítését meghatározó ideák kibontakozásának, illetve hogy eme nemzetfeletti valóságokból levezetett törvényeivel és az egyetemesség felé mutató életrendjével védelmezze az ideák érvényesítéséhez szükséges társadalmi feltételeket. A nemzetben belül a társadalom kapcsán korábban felvázolt szellemi rendnek kell megjelennie ahhoz, hogy a nemzet fogalma a közösség biológiai, fizikai dimenziójánál többet jelentsen. Ilyen értelemben a nemzetet a természeti meghatározottságokon túl éppen azt teszi nemzetté, hogy benne, illetve tagjaiban, a tökéletességre irányuló törekvés a lehető legszélesebb vonatkozásokban érvényesül.

Ezen a ponton, a magyarság nemzetközösségéről szólva, különösen fontos, hogy megértsük a személyiség jelentőségét és közösségteremtő funkcióját. Ez vezet majd el bennünket a nemesség (mint minőség és társadalmi réteg) és a nemzet viszonyának tisztázásához. Írásunk elején hangsúlyoztuk, hogy az ön- és világtétel döntő tényező a közösségek kialakulásában is. Az önismeret és a világismeret, valamint a saját természetnek megfelelő tökéletesedés, minden ember számára egy személyes dimenzióban valósul meg. E személyes és bensőséges tér valójában kifejezhetetlen, ám a személyiség struktúrája, amely lehetővé teszi a princípiumok megvalósítását, leírható. Tradicionális értelemben a személy nem azonos a modern individualizmus és liberalizmus által középpontba állított individuummal. Annak érettebb, strukturáltabb formáját jelenti. A „saját» individualitásom vagy lelki alkatom önmagában nem végleges sem önmagam, sem mások számára, hanem mindig egy eszköz, öltözk, közvetítő közeg, amit csak azért és addig tudok jól hasznosítani, ameddig az »enyém«;

⁷⁴ Uo. 173. o.

nem abszolút, hanem relatív érték, *annyira személyes, amennyire az ember végső felszabadulásának érdekében hasznosítani lehet (Bhagavad-gítá V. 11.), és szociális ezen vagy más specializált funkció beteljesítésére való alkalmazásakor.*⁷⁵ *Közösséget csak a személy teremthet, aki a benne rejlő lehetőségeket az életen túlmutató végső célnak megfelelően valósítja meg „az élet azon állapotában, amelyre természete szükségszerűen vonzza”.*⁷⁶

„A személy az az egyén, akit a minőség differenciált – írja Julius Evola –; akinek saját arca, saját *natura propria*ja van; rendelkezik egy sor olyan attribútummal, amelyek önmagává teszik, és mindenki mástól megkülönböztetik: vagyis egyenlőtlené teszik. A személy az az ember, akiben az általános jellemzők – tagolódva, különbözőképpen egyéniesülve – differenciált kifejezési formát öltenek. Felfelé vivő minden olyan vitális, individuális, szociális vagy morális folyamat, amely ilyen értelemben bontakozik ki – amely afelé visz, hogy a személy a maga saját természete szerint kiteljesedjék.”⁷⁷ De mivel a személy a szellem hordozója, így prioritással bír „minden absztrakt társadalmi, politikai vagy jogi entitással szemben”. Képes aktualizálni a lehetőségeit, és az adott társadalmi keretek között elérni saját partikuláris tökéletességét: „ennek a szabadságnak tehát funkcionális és organikus jellege van, és elválaszthatatlan egy immanens és eltéveszthetetlen céltól. A klasszikus *légy tenmagad* jegyében áll – vagyis a minőség és a különbség jegyében. A klasszikus felfogás szerint – amelyet Arisztotelész, Platón és Plótinosz fejtett ki – csak az a rend van összhangban az igazságossággal, amelyben mindenki azt teszi, azt valósítja meg, ami természetéből fakad. Maga a katolicizmus is [...] ugyanezt az igazságot, ugyanezt az etikát vallotta. Társadalmi doktrínájának tengelye éppenséggel a »saját természet« ideája volt, amely minden emberben más: azon szabadság ideája, hogy egy társadalmilag organikus és differenciált egészben ragaszkodnunk kell saját állapotunkhoz [...]”⁷⁸

⁷⁵ A. K. Coomaraswamy: A demokrácia, a szabadság és az egyenlőség réme. I. h. 30–31. o. (Kiemelés – K. L.)

⁷⁶ Uo.

⁷⁷ Julius Evola: Személyiség – Szabadság – Hierarchia. In uő: *Emberek és romok*. Budapest, 2005, Nemzetek Európája Kiadó, 46–47. o. Turóczy Ferdinánd fordítása. Lásd még uő: *Meglovagolni a tigris*. Budapest, 2009, Persica Kiadó, 134. o. „[...] a »személy« az, amit az ember a világban, az általa felvállalt helyzetben konkrétan és érzékelhetően képvisel – *de mindig ama fölérendelt principium ki-*

*fejezés- és megnyilvánulási formájának jelentésében, amelyben a lét igazi centruma ismerhető fel, amelyre az »én« hangsúlya esik, vagy amelyre esnie kellene. Egy »álarc« valami olyan, ami nagyon pontos, körvonalazott és strukturált. Ezért az ember, amennyiben személy (*persona*=álarc), már ezáltal különbözik a pusztán egyéntől, alakot ölt, önmaga és önmagáé. Ezért ha egy civilizációnak bárhol is tradicionális jellege volt, azt a »személy« értékei a minőség, a különbözőség, a típusok világává tették.” Franco de Fraxino fordítása.*

Egy látszólag paradox megfogalmazásban azt mondhatjuk: személy az, aki önmagát a személyfelettség erőinek megnyitotta, akiben minden individuális vonatkozás az individualitás feletti valóságoknak rendelődik alá, hogy ezáltal azzá válhasson, amire természeténél fogva rendeltetett. Ám a személy, ha a személyfelettség valóban jelen van benne, képes a *saját természeti részétől való szabadságra, az attól való elszakadásra* is:

„ez a szabadság az, amely normálisan minden méltóságot legitimál a minőségi hierarchiák világában – és ha nincs iránta bizonyos vonzódásunk, vagy ha nem felel meg az ízlésünknek, akkor nem nevezhetjük magunkat személynek. Ilyen előfeltételek mellett a politikai szféra összetetalálkozik a (spirituális, nem pedig moralisztikus értelemben vett) etikai szférával. Itt válik döntővé annak férfiúi kvalitása, aki az ellentétes követelmények ütközésekor meghatározott princípiumokat és egy adott törvényt tud érvényesíteni azzal szemben, ami a természeti tartományhoz és az anyaghoz tartozik – akár önmagáról, akár másokról van szó. Így a család vagy bizonyos érzelmek bilincsei immár nem jelentik számára a végső instanciát, de a hasznosság és a jólét fogalma sem – még akkor sem, ha ez közösségi, társadalmi vonatkozásokban jelenik meg. A személyiség ama különleges »aszkezis« útján valósul és szilárdul meg, amelyet az így értelmezett szabadság megkövetel (vagyis a belső szabadság és a saját magunkkal mint fizikai individuummal szemben megnyilvánuló magasabbrendűség).”⁷⁹

Ebből fakad, hogy egy tradicionális civilizációt csak minőségileg differenciált személyek tudnak létrehozni és élővé tenni, saját létrendi rangjuk és az ehhez szükséges kvalitások megőrzésével védelmezve azt. Ekképpen a hagyományos

⁷⁸ Uő: Személyiség – Szabadság – Hierarchia. In i. m. 50. o. Figyelemreméltó, hogy a szanszkrit *varna* (kaszt jelentésű) szó gyöke „a »védelemmel«, »elrejtéssel« hozható összefüggésbe, jóval többet jelent, mint pusztán »színt« vagy »jelleget«; egy adott esszenciát feltételező megjelenést, személyiséget vagy karaktert jelent”. A. K. Coomaraswamy: A demokrácia, a szabadság és az egyenlőség réme. I. h. 27–28. o. Mindez tehát összefügg a korábban már tárgyalt saját létmód kiteljesítésével, hogy „ki milyen »színű«, ki milyen minőséget képvisel a társadalmi szerveződésben. Akiben a feladat vagy »hivatás« tudatos, akinek önmön létmódja világos, felvállalt és minőségi, az *árya*, vagyis ’nemes’ ember.

Akiben nem, az *anárya* vagyis ’nemtelen’ és kaszt-talan (nincs »színe«). [...] Mivel a szóban forgó vonatkozásban ma már a leszármazási láncolatok, az adott családban való születések, a ritkánál is ritkábban eligazító jellegűek (noha kivétel mindig marad), mindenkinek egy elfogulatlan, őszinte és alapos vizsgálattal, továbbá minden önáltatás kiküszöbölésével kell meghatároznia saját létbeli hovatartozását, saját »színét« illetve saját feladatát. Egy ennek megfelelő működéssel, még ha az nem is a legmagasabbra irányul, értékes életet élhet.” Baranyi Tibor Imre: Színek és feladatok. In i. m. 61, 63. o.

⁷⁹ Julius Evola: Személyiség – Szabadság – Hierarchia. In i. m. 54. o.

társadalmakban mindig az olyan ember szolgál példaként és viszonyítási pontként, akiben az értelem uralkodik, aki a szellem törvényei szerint él, s önmagában nem ad helyet a profán mentalitásnak, aki egész lényével a változhatatlan felétör, és szíve nem a mulandóság árnyképeivel, hanem az örök ragyogás fényeivel telített. Ahhoz, hogy mindez létrejöjjön, elengedhetetlen azon erények (bölcsség, igazságosság, mértékletesség, bátorság) gyakorlása, amelyek minden hagyományban sarkalatos jelentőségűek, mivel az ember a segítségükkel tartja fenn benső világában a külvilágot formáló rendet. Következésképpen az áldozatként végzett, s így átszellemített (avagy az értelem szerint való) tevékenység és az erények gyakorlása *a nemesség és kiválóság kritériuma*; más megközelítésben, az ember nemes természete, igazi valója általuk mutatkozhat meg és juthat érvényre. „[...] nyilvánvaló, hogy az erény érdeme teszi nemessé az embereket – írja Dante –, azaz a saját vagy az ősök erényének érdeme. Ugyanis a nemesség az ősök derekassága s gazdagsága, mint Arisztotelész mondja a *Politikában*, avagy Juvenalis szerint: egyetlen jóság egyedül a lelki nemesség. E két vélemény kétféle nemességről szól, tudniillik kinek-kinek a saját nemességéről és őseiéről.”⁸⁰

A hagyományos társadalmakban élők – tisztában lévén a legfőbb erényekkel – tudtak a bensőjükben élő nemesről, aki tulajdonképpen nem más, mint *a belső ember*, aki ott válik felismerhetővé, ahol az értelem megnyilvánul az emberben.⁸¹ Ez a tudás adta meg számukra azt a képességet, hogy a külső világban is megkülönböztessék a minőségeket és annak alapján alakítsák ki egymáshoz való (alá- és fölérendeltségi) viszonyukat. A minőségek látása, az értékek felismerése egyúttal törekvéseiket és céljaikat is meghatározta. A nemességre törekvő, tiszta (autonóm, önmagára alapozott) és rendezett benső világ sajátossága, hogy képessé tesz a létfokokatok hierarchiájának érzékelésére, aminek alapján az ember el tudja helyezni a jelenségvilág sokszerűségét a hierarchikusan tagolt létben, minden létezőt a maga helyén kezelve. Mint korábban is írtuk, aki a régi világban úr volt, mindeneke előtt önmagán uralkodott, s ennek magas művészete képesítette az uralom kiterjesztésére a lehető legszélesebb értelemben. Léte ily módon például szolgált mindazok számára, akik minőségi értelemben magasabbrendű életet kívántak élni. E hozzáállásnak az életen túlmutató teológiai alapjait vehetjük észre Eckhart Mester alábbi szavaiban is:

„Először gondolkozzunk el azon, hogy kétféle természet van meg bennünk: testi és lelki – ami egyébként köztudott. Valamely írásmű ezért állítja, hogy aki önmagát megismeri, ezáltal minden teremtményt megismer, hiszen ami

⁸⁰ Dante: *Az egyeduralom*. In i. m. 426. o.

⁸¹ Aurelius Augustinus: *A Szentbármorságról*. Id. kiad. 342. o.

teremtény csak van, az mind vagy test, vagy lélek. Ezért mondja az Írás rólunk, hogy van bennünk egy ember, a külső és egy másik, a belső.

A külső emberhez tartozik mindaz, ami a lélekhez kötődik, de hús veszi körül, közösködik vele, és tagjainkban – szemünkben, fülünkben, nyelvünkben, kezünkben és hasonlókban – testi együtthatást fejt ki. Mindezt a Szentírás: régi embernek, földi embernek, külső embernek, ellenségnek és *szolgának* nevezi.

A bennünk meglévő másik ember a belső, akit az Írás új embernek, mennyei embernek, ifjúnak, barátnek és *nemesnek* nevez. Őrá gondol a mi Urunk, amikor azt mondja, hogy egy nemes ember messzi földre ment, hogy magának országot vegyen, majd visszatért. [...] Ő a szántóföld is, amelybe Isten elültette a saját képmását és hasonlatosságát, azt a jó magot, amely gyökere lesz minden bölcsességnek, az összes tudománynak és művészetnek, valamennyi erénynek és a jónak, egyszerűen: az isteni természet magját. Az isteni természet magja pedig Isten fia, Isten Igéje. [...] Ő az a jó fa, amelyről a mi Urunk mondja, hogy mindig jó gyümölcsöt terem, és sohasem rosszat, hiszen a jóra hajlik, és a Jóságot akarja, amely önmagában nyugszik, nem érinti ez vagy az.”⁸²

Tudvalevő, hogy a nemzet szó eredete a középkorba nyúlik vissza, s eredetileg egy uralkodó iránt hű nemesemberek közösségét jelentette.⁸³ Nemesnek lenni, vagyis egy nemzethez tartozni, ahogy azt a jelen írásban is kifejezésre juttattuk, nem egyszerűen a külsőleges kiváltságok (földbirtok, fegyverforgatáshoz való jog stb.) birtoklását, hanem – a születésnél értékesebb és nagyobb érvénnyel bíró

⁸² Eckhart Mester: A nemes emberről. In uő: *Az értelem fénye*. Budapest, 2010, Kairosz Kiadó, 418–421. o. (Kiemelés – K. L.)

⁸³ Baranyi Tibor Imre: A nemzet mibenléte az őshagyomány fényében. (http://szentkoronaradio.com/belfold/2012_08_23_ami-a-magyarok-viii-vilagkongresszusabol-kimaradt) „A nemzet messzemenőkig nem volt azonos az ország lakóival (*regnicola*), amivel később fogalmilag több síkon is összekeveredett. Továbbá a nemzet mint nemesség a középkorig semmilyen összefüggést nem mutatott a legújabb kori úgynevezett »nacionalizmusokkal«. [...] Nyomokban már korábban is jelentkezett, mindazonáltal a mélységesen hagyományellenes indíttatású és áthatottságú francia forradalomban (1789) lépett színre mintegy robbanás-szerű erővel az a törekvés, amely – az »egalizmus« téveszméjével karöltve – a nemzet (náció) fogalmát

felhígította, s azzal hamisította meg, hogy mindenki nemes (a nemzethez tartozik), aki történetesen francia. Mindegy, hogy részt vesz-e a létrendi megvalósításban és az őseredeti állapot helyreállításában vagy nem, a lényeg az, hogy francia. Súlyos nivelláció, vagyis egy-szintre-hozatal ment végbe, mégpedig – mint lenni szokott – a legalacsonyabb szintre hozatal. Ez a forradalmi és hagyományellenes »nacionalizmus« pedig már születéskor magában hordozta mostohagyermekét a *chauvinizmust* (»sovinizmust«), vagyis azt a súlyosan pusztító téveszmét, amelynek jegyében mindenki más ellenséggé válik, aki nem az újdonsült módon értelmezett »nacionalitás« körébe tartozik, s aminek következtében a legborzalmasabb háborúkat robbantak ki és folytattak le az emberi nem történetében.” Lásd még uő: A nemességről. In i. m.

– benső kvalitások meglétét, megtartását és gyakorlását jelentette. A tradicionális világ e tekintetben szintén egy múlhatatlan őselv kibontakozásának adott helyet, amely ma is érvényes: *a nemesség mint minőség most is a belső ember Jóra való irányulása, a legfőbb Jóság akarása és megvalósítása a létben.* A nemes ember mindenkor úgy tölti be társadalmi funkcióját, hogy mindenekelőtt egy létrendi rang megvalósítására, és képviselőtére törekszik, állandóan szem előtt tartva az égi mintát, amely szerint saját lelkét és külső világát berendezheti és kormányozhatja. A nemesek közössége, amely a szellemi tekintély megjelenésének bázisa, adhat szellemi formát a népnek – amennyiben a nép körében jelen vannak a minőségek és értékek felismeréséhez szükséges képességek. Ebben a perspektívában láthatjuk azt is, hogy e komplex feltételeket, így a nemzet szellemi értelemben való fennmaradását, nem lehet ember által alkotott törvényekkel, vagy kényszerrel erőltetni. Az organikus rend soha nem központosítva és kényszerítő erővel valósul meg. Egy minőség, rang, tartás és tudás megteremtéséről és életben tartásáról van szó, amely benső átalakulás eredménye, törekvések és erények érdeme. Mindaddig, míg eme törekvések és képességek élők, az állam állam, a társadalom társadalom marad, és ellenállhat minden felforgatásnak. De minél több emberben halnak el, a nemzetközösség annál gyengébbé és támadhatóbbá válik, a bomlasztó erők térnyerésével pedig előbb-utóbb felörlődik és szétesik.

A tradicionális létszemlélet tükrében a magyarság sorsvonalait és lehetőségeit is a vázolt szempontok mentén közelíthetjük meg. Ebben segítségünkre lehet, ha megkülönböztetünk egy horizontális és egy vertikális rátekintési módot. E két nézőpont alapját éppen az előbbiekből kifejtett gondolatok képezik, melyek szerint a legmagasabb valóságok felé való igyekezet bizonyos erények kiművelését és gyakorlatban való fenntartását feltételezi, s ezek együttesen (az erények és a törekvés) biztosítják a lehetőséget a közösség megteremtésére és fenntartására. Az erények, valamint a törekvésekből származó tettek minden nép esetében sajátos minőségi, formai és stílári keretek között valósulnak meg. E sajátos jellemzők teszik ki a népek közötti horizontális eltéréseket, amelyek karakterológiai, életmódbeli, egyéb földi különbségekként mutatkoznak meg. A vertikális irány, avagy az Örökkévalóság felé való törekvés és az ehhez szükséges erények, amelyek az Égből erednek és az Ég felé visznek, egymással analóg hierarchikus tagozódást hoznak létre minden népnél. E vertikális csúcson, ha valóban igazi rendről van szó, mindenhol az ember- és világfölötti Isten áll, aki e rendet – a vertikális szint legaljáig – tevékenyen áthatja szellemi fényével. Ő maga a nem-

zetfelettség alapja, a tökéletesség megvalósításának végső vonatkoztatási pontja. E kétféle irány kétféle meghatározottságot és célt jelent, s közülük mindig a vertikális szempontoknak, tehát az üdvösség felé való törekvésnek és az égi törvények megtartásának kell elsőlegesnek és irányadónak lennie. Ilyenformán – a biológiai és természeti adottságokon túlmutató értelemben – azokat a népeket tekinthetjük nemzetnek, amelyek megfelelnek e viszonyrendszernek. A hagyományos princípiumok függvényében a magyar nemzethez is azok tartoznak, akik *azzal teljesítik ki illetve nemesítik meg* a magyarság horizontális vonatkozásokban felvethető jellegzetességeit, hogy alárendelik azokat az égi irányulásnak, amit pedig természetükből adódóan (tehát nem valamilyen kényszerítő erő hatására) képviselnek és minden tevékenységükben megtartanak.⁸⁴

Ezt továbbgondolva megállapítható, hogy a széthúzás, az egymás iránti gyűlölködés, egy nemzet szétforgácsolódása mindig a *vertikális irány elhanyagolásából* és a *horizontális túlértékeléséből* ered. Az előbbi azt jelenti, hogy az emberből hiányzik a religionális, szellemi értelemben kibontakozó felfelé-törekvés, az ehhez szükséges benső állapotok és kvalitások megszerzésének igénye, amelyek alapján egyéni és közösségi tekintetben egyaránt felismerhetné az értékeket és minőségeket. Ugyanakkor abban is megnyilvánul, hogy a nemzet vezetői nem tartják elsőlegesnek a szellemi ideákat, nincsenek tekintettel a legfőbb valóságra, sem az emberek – Istentől való távolságukat jelző – különböző természetére, más oldalról pedig, hogy végső vonatkoztatási ponttá tesznek egy adott esetben nem megfelelő hagyományt vagy eszmét. Ez az abszolutizálás azonban már a horizontális irányok kizárólagossá tételével is összefügg, amely – az időfeletti távlatokat semmibe véve – a nemzeti identitás alá- vagy túlértékeléséhez vezet.

Minden nép körében a szellemi emberek feladata a vertikális irány meghatározása. Ehhez pontosan ismerniük kell a horizontális vonatkozásokat kijelölő

⁸⁴ „A nemzet továbbra is a hasonló létmódot birtokló nemeseket jelenti, s nem azokat, akik egy adott helyen laknak vagy egy nyelvet beszélnek, netalán ennek vagy annak »érik magukat a szívökbén«. A nemzethez tartozás nem pusztán hitvallói kérdés. Az, hogy valaki mely nemzethez tartozónak vallja magát fontos, de nem elegendő; a nemzethez tartozáshoz a – szellemi megvalósításra képes – benső minőség, vagyis a nemesség elengedhetetlen. [...] Nemes, vagyis a nemzet valódi tagja tehát – az eredeti értelemben megfelelően – az, aki az őseredeti állapot visszaállítási munkájában sajátos minőségi alkatanak megfelelő módon és szinten részt vesz:

mind a szorosabban vett benső világ, mind az úgynevezett külső világ vonatkozásában. Az őseredeti állapot egyszersmind – a világciklus kezdete és vége között fennálló szoros megfelelés értelmében – megfelel az eljövendő új világ aranykorának, aminek kapcsán elmondhatjuk, hogy a kezdet és vég egybeér. Az, aki egy sajátosan magyar létmód és életstílus jegyében, a magyarság tér- és időszabta feltételeit ismerve és figyelembe véve részt vesz az őseredeti állapot, vagy ami ugyanaz, az eljövendő aranykor megvalósításában, az magyar nemes, a magyar nemzet tagja.” Baranyi Tibor Imre: A nemzet mibenléte az őshagyomány fényében. I. m.

minőségeket, adottságokat: ide tartozik a hely (a föld), a lelkialkat, a nép jelleme és természete stb. Hogy egy példát említsünk, Hamvas Béla *Az öt géniusz* című könyvében egyedülálló pontossággal fogalmazta meg e horizontális jellemzőket, abból kiindulva és azt szem előtt tartva, hogy tartós életrendet egy nemzetben belül is csak a szellemi emberek közössége teremthet. Teóriája röviden a következőképpen vázolható: Magyarország az öt géniusz földje. A világ azon különleges helye, amelynek földi adottságait, genialis jellemzőit öt különböző ősválóság adja. A természetfeletti erők, megadva az egyes tájegységek sajátosságait, ötféle gyújtópontból teremtik meg az itt élő emberek életét alapvetően befolyásoló környezetet, méghozzá úgy, hogy aki ezen a földön született, annak e föld géniuszai átszövik és besugározzák életének benső viszonyait is, jellemét, világlátását, önmagához és a közösséghez való hozzáállását. „Az öt géniusz ereje a derűs életeszmény (Dél), a kultiváltság és a szociális egyensúly (Nyugat), a természetközelség és érzékenység (Észak), a szabadságvágy (Kelet) és a szövevényes gazdagság (Erdély), ma és most elsősorban a személyiség kérdése, de olyan értelemben, hogy a népen belül egység és rend és magas színvonal csak abban az esetben valósítható meg, ha ez az öt géniusz az emberek sokaságában harmonikusan tudatossá válik. Magyaroknak lenni annyi, mint az öt géniusz világában egyensúlyt teremteni.”⁸⁵

Az öt ősalakzat jelenléte gazdagságot, ugyanakkor rendkívüli nehézséget jelent a magyarság számára. „[...] ha az ősi alakzatok egyensúlyban állnak, az ember különösen termékeny és aktív lesz. Magyarországon könnyebb tehetségesnek lenni, mint egyebütt. A nehézség, hogy az öt archetípus a legrit-

⁸⁵ Hamvas Béla: *Az öt géniusz*. In i. m. 94. o. Az öt géniusz karakterisztikumát Hamvas Béla még a következőképpen vázolja: „Dél – oldottság, derű, nyugalom, félálom, egyensúly, csökkent aktivitás, aranykor-ösztön (a történet küzdelmeiben nem részt venni), ritmikus életigény, idealitás, közvetlen életélvezet;

Nyugat – civilizáltság, fejlődéseszmé, hétköznapi munkaéthozs, szociális tagozottság, intenzív művelés, ráció, állandó tanulás, tevékenység, praktikum, lojalitás;

Észak – provinciális életrend, természetközelség, önálló kultúra nélkül, félműveltség, laza szociális kapcsolatok, melankólia, gyakorlatiatlanság, szekták, irrealitás;

Kelet – ingadozás a nomádság és az állandó letelepedés között, szabadság-sóvárgás, letargia és kitö-

rő indulat, tiltakozás minden ellen, ami nem ő, hiúság, kevelység, zaklatottság, irreligiozitás, bomlott szocialitás (egyéniség-fragmentumok), a tanulás és az alkalmazkodás nehézsége, uralmi ösztön, lázongás, ellenkezés, ideiglenesség;

Erdély – szakadékoság, mély ellentétek és azok áthidalása, humor (groteszk), sokrétűség, kettősség, megalkuvás, bonyodalmak, okos gyakorlatiasság, magas életigény, ízlés, rafinéria.

A magyarság ennek az öt archetípusnak egységéből él és ebből kell élnie és nincs más lehetősége, csak hogy ebből az ötből éljen. A nehézség, hogy mégsem él belőle. [...] a többi archetípusban áll, és pedig ellenségesebben és kizárólagosabban áll vele szemben, mintha az idegen származású lenne.” Uo. 101. o.

kább esetben kapcsolódik egységesen és harmonikusan, igen nagy többségben töredékes és hiányos és egyensúlytalan. [...] Amiről itt ebben a pillanatban szó van, hogy magyar földön az egymáshoz tartozó öt elem, amely az egységet itt egyedül megteremti és megteremtheti, évszázadok folyamán nem vált egységgé. A géniuszok, amelyek egymáshoz tartoztak és tartoznak, egymástól független életet élnek, egymást nem felismerve, egymással ellenségesen, mindig egymástól elválasztva és külön. Magyar földön nem volt egység. Az egységnek ez a hiánya akadályozta meg a népet nemcsak abban, hogy történeti céljait elérje, hanem abban is, hogy önmagában, amennyiben egyéb körülmények megengedték volna, elviselhető életet éljen.”⁸⁶ Az egészséges nemzeti öntudat kialakulásának, „amellyel a nép önmagát a többi nemzetek rangsorában el tudja helyezni és történeti feladatait fel tudja ismerni”,⁸⁷ bárholnán nézzük is, elsőslegesen tehát személyes feltételei vannak. Emellett természetesen nagyon lényeges az eredet, a történelmi kérdések, sorsfordulók átlátása is, de a saját felismeréseket, törekvéseket, amelyek a közösségteremtés alapjai, ezek nem helyettesíthetik. Egy új létminőség realizálására van szükség, amely egy minden időbeliséget megelőző benső tett, a szellemmel való tényleges áthatottság révén állhat elő.

Ha a vázolt princípiumok fényében visszatekintünk a történelemben, megmutatkozik, hogy a géniuszok egyensúlyba hozásának mikéntjét is csak azok voltak képesek a rend hagyományos felfogásának megfelelően kijelölni, akik a szellemben horgonyoztak le, s éberben hordozták a szellem világosságát. A magyarságban érvényesülő tendenciákat átvilágító éberség és benső alapállás megtartása, mint Hamvas írja, „mióta a vallásokat megsemmisítették, rendkívül nehézé vált”. Azonban, ha vallás nélkül nehéz, mondhatjuk, hagyomány nélkül lehetetlen. A hagyomány szó a vallásnál magasabb létvalóságot jelöl, közvetlen tudást mindazon princípiumokat illetően, amelyek szerint Isten a világmindenséget kormányozza. Hagyományt a szellem teremt és tart fenn, és hagyományhoz csak a szellem erejével lehet kapcsolódni. Pontosán ebből ered, hogy az említettek mellőzésével a nemzeten belüli kezdeményezések ma elkerülhetetlenül zsákutcába jutnak. Hiába a nemzet megtartásáért való élet-halál harc, ha a szellem összetartó és megőrző ereje nem tud érvényesülni, ha a centrum és a végső vonatkoztatási pont csak horizontális vonatkozásokban vetődik fel.

Az itt vázolt problémafelvetéshez kapcsolódóan az igazi nemzettudat kialakulásának egyik legfőbb akadályát Baranyi Tibor Imre ekképpen foglalta össze:

⁸⁶ Uo. 100, 113. o. Hamvas teóriája szerint az öt alaprincípium összehangolására és felismerésére való képtelenség eredményezi a köznapi életet napjainkban is átható ellenségeskedést, egy olyan

szociális köztudatot, amelyben gyűlölködve élnek: „Mintha mindenkit olyan emberek vennének körül, akiken valamely okból bosszút kell állni.”

⁸⁷ Uo. 125 o.

„A jelenleg elsősorban a globalizmus álarcát magára öltő létrontás erőivel elvileg szembehelyezkedő – magukat leginkább »nemzeti oldalként« meghatározó – törekvések minőségét vizsgálva, megállapíthatjuk, hogy a valódi szellemi perspektívák hiánya jelenleg elsősorban mint sajátos értelemben felfogható *horizontálisizmus* jelentkezik. A különböző szervezeteket és képviselőiket szinte egyöntetűen jellemzi a saját létsíkjukat meghaladó felső vonatkoztatási pont hiánya. Ez normális esetben egy képzeletbeli vertikum mentén jelenik meg, e vertikum Ég felé mutató kezdő- és végpontjaként, ami mint az abszolút állapot intuíciója az alapvető irányulást meghatározó szellemi valóságként merül fel. Amikor ez a vertikális vagy »égi« irányulás hiányzik, a szemlélet és a törekvések óhatatlanul úgyszólván horizontális, »evilági« s pusztán földi irányokba fordulnak. Ez a hiány, »vallási« nyelven megfogalmazva, a *katexochen* »isten-telenség«. Közvetlen következménye a viszály és szembenállás, hiszen akiket nem irányít egy magasabb princípium egy önmagukon túlmutató közös cél felé, illetve nem békít össze, azok óhatatlanul a megnyilvánulás, a formák és az *anyag* világához láncolódnak, márpedig az anyag, az egyetemes megnyilvánulás szubsztanciális bázisa, a mennyiség uralmának fokozása mellett a *megosztás* alapelvét képviseli. Ennek végeredménye a mindenki háborúja mindenki ellen, beleértve azokat is, akiknek elvben egy oldalon kellene állniuk.”⁸⁸

A hagyomány igazi jelenlétéből, avagy az örök törvény ismeretéből tehát elsőként az a megingathatatlan erejű belátás következik, hogy a nemzeten belül is egyedül azok képesek valódi egységet teremteni, akik természetükből adódóan a szellemi rend szolgálatára termettek, ennél fogva az adott körülmények között tisztán látják a magyarság szellemi-lelki-fizikai állapotát, s így az üdvösséghez vezető valóban hathatós iránymutatással tudnak szolgálni, megteremtve a szellemi rend lehető legszélesebb alkalmazásának feltételeit. Ez a belátás, bármily furcsán hangzik is ma, egyáltalán nem tanultság kérdése. Valójában létmeghatározó minőségek különböző fokú érzékelésétől és a megismerés révén birtokba vett tudásától függ, amely egy társadalomban mindaddig élő, amíg a hitigazságok meghatározó erővel hatják át. A belső ember ugyanis a hitigazságok révén képes a benső rendet fenntartani és uralni, ezek híján pedig elveszti támasztékait és az alsóbbrendű elemek martalékvá válik. „A »turáni átok«, a testvérharc, az emóciók nagymérvű befolyása révén előálló végzetes sértődések és gyűlölködések a magasabb, a részleges ellentéteket meghaladni képes princípiumok elhalványodásának vagy hiányának a tünete.”⁸⁹ Ezért „ahhoz, hogy

⁸⁸ Baranyi Tibor Imre: Konklúzió – Radikális nemzetstratégiai orientációk. In i. m. 166–167. o.

»nemzeti együttműködésről« egy felemelkedés jegyében érdemben lehessen beszélni, mindenekelőtt a spirituális alapokat bomlasztó, és azok helyreállítását akadályozó erők felismerése szükséges, úgy egyéni, mint közösségi szinten, illetve a minél teljesebb körű, tabutémákat nem ismerő (történelmi, politikai stb.) tisztánlátás. Ez lenne mintegy előfeltétele problémáink elbeszélhetőségének és megbeszélhetőségének.”⁹⁰

Azok számára, akik mélyen átélik a magyarság jelenlegi helyzetét, az előző fejezetekben tett megállapítások jelenlegi érvénye ily módon világosan megmutatható. A tradicionális ideák fényében, a szellemi tekintély elismerése és az iránta való hűség felébresztése mellett, a spirituális talapzat helyreállítása a legfontosabb feladat a magyarság számára.

„Ez a minden eddiginél súlyosabb válságba jutott nemzet megmaradásának, és régi fényéhez méltó további létének első számú előfeltétele. E vonatkozásban kulcsfontosságú, amit Julius Evola »tradícióválasztásnak« nevez: minden államalkotó nemzet különböző kibontakozási irányok lehetőségét hordozza magában, amelyek a benne rejlő pozitív vagy negatív tendenciák térnyerését eredményezik: a felemelkedés vagy az aláhanyatlás útját alapozva meg. Itt nincsenek kizárólagos igazságok. Ilyenformán a magyarság kapcsán nem lehet kategorikusan kijelenteni, és főként »objektívan« bizonyítani, hogy ez és ez a mi hagyományunk. *A különböző eredetű tradíciórétegek és – a középkor végétől kezdve – antitradíciók sajátos történelmi elegye határozza meg egy mai nép spirituális talapzatát. Ebből a legmagasabb rendű elemek kiválasztása intellektuális intuíció kérdése, és a leszármazások körében az egyetemes princípiumok felismerési képességének függvénye – a szellemi elit feladata [...].* Ha a nép korrump és hamis »elit« vezetése alá kerül, miként a magyarság ritka kivételtől leszámítva régtől fogva huzamosan, s így történelmi zsákutcába jut, annak elsődleges oka éppen ez: a rossz spirituális talapzat vagy elhibázott tradícióválasztás, s ennek következményei: a szellemi leépülés (degenerálódás), a morális lezüllesztés (folyamatos léthazugságban élés), a gazdasági hanyatlás, és végül – a magyarság jelenleg itt jár! – a fizikai vagy demográfiai pusztulás.”⁹¹

⁸⁹ Uő: A nemességről. In i. m. 67. o.

⁹⁰ Uő: Konklúzió – Radikális nemzetstratégiai ori-

entációk. In i. m. 172. o.

⁹¹ Uo. 163–164. o. (Kiemelés – K. L.)

A magyarságot évszázadok óta kísérti a nemzethalál képe, amely talán soha nem volt még annyira fenyegetően közel, mint napjainkban – különösen, ha figyelembe vesszük, hogy a nemzethez tartozást a születés horizontális körülményein túlmutató szempontok határozzák meg. Ám túl könnyű e reménytelennek látszó helyzetben mindent magára hagyni, és elfeledni az utolsó pillanatig élő lehetőséget, amely egyszerűen *a benső rend helyreállításában, a felfelé vezető út személyes és érdek nélküli választásában áll*. Ha az ember döntéseivel lehetősége szerint mindig a változhatatlan bölcsesség mellé áll, önmaga számára mértékadó valóságokként kezelve a nemesség korábban tárgyalt minőségeit, felébresztheti magában a belső embert. Így saját életével lehetőséget teremthet a szellem művelésének és mindent átható befolyásának. Az álmegoldások és a kompromisszumok ezen az úton nem hoznak semmilyen eredményt, és rövidtávon még nagyobb nyomorúsághoz vezetnek. Ezért itt csak az igazság mellé állhatunk, „aminek éppen elegendő a saját ereje, hogy végül győzzön mindenek felett. Nincs más zsinórmérték, mint az *igazság*, amely az ógörög nyelvben – *alétheia* – a ’nem-felejtéssel’, a metafizikai kezdet és eredet nem felejtésével, vagyis a tradicionális létszemlélettel függ a legszorosabban össze.”⁹²

Említettük már, hogy a szellemi rendről való tudás, és a hozzá való hűség, nem tanultság kérdése. Ma is élnek olyan írástudatlan emberek, akiknek élet-színvonala, nem a tárgyi környezetük, hanem benső minőségük tekintetében, beláthatatlanul magasabb az egyetemet végzett nyugati emberénél; s akik sok tudósnál és pártpolitikusnál biztosabb érzéssel és az igazságnak megfelelőbben tudnak eldönteni, hogy kik az igazi tekintélyek, kik az igazi vezetők és példaképek. És ez azon egyszerű oknál fogva lehetséges, hogy közelebb állnak Istenhez. Személyek, akik folytonosan győzelmet aratnak önmaguk felett. Benső világuk rendjéből biztos tudás és csalhatatlan érzék fakad a pap és a király, a szellemi és az időbeli rend viszonyát illetően.

Itt újra visszakanyarodhatunk az előző fejezetekben mondottakhoz. A magyar nemzet számára e pillanatban is sorsdöntő jelentőségű, felismeri-e az említett szellemi minőségnek megfelelő létszintet, a kereszténység nyelvén szólva azt, *hogy miben áll az örök élet boldogsága*, ahová, mint Dante írja, „a saját erőnkől eljutni nem tudunk, hacsak az isteni kegyelem fénye meg nem világosít bennünket”. Ehhez pedig „az emberi értelmet meghaladó hitigazságok révén juthatunk el, ha azokat a teológiai erények (hit, remény, szeretet) gyakorlásában követjük.” Ez ma is azt jelenti, mint egykoron: annak a tradicionális

⁹² Uo. 166. o.

értelemben archaikus (a kezdethez, az eredethez minél közelebbi) és fényteli benső alapállásnak a megvalósítását, amelynek elérésében az önuralom fentebb vázolt doktrínája kitüntetett szereppel bír. „A magyarság számára a szellemi tekintélyt egykor nem egy művelt aktakukac, egy akadémiai tudós vagy egyetemista képviselte. Nem műveltséget és olvasottságot jelent. A szellem tudást és nemességet implikál, »papot« és hőst. A legfőbb szellemi tekintély bölcsét és uralkodót, égi embert és belső hatalommal bírót. Álmos olyan szent vezér, akit maga az istenség választott ki (*turul* képében), aki a leghatalmasabb törzs élén állt és az összes törzs közötti különbség felett. A magyarság létének alapja így *az egyetlen vezérhez való szabad és szoros csatlakozás (vérszerződés) a szellemi tekintély elve mellett*. Valamennyi történelmi katasztrófája – amelyeket folyton külső erők számlájára ír – kivétel nélkül ezen ősi bölcsesség elhagyásával kapcsolatos: a tekintélyelvűség hiányával, az álteknitélyek kreálásával, a szellemi és abszolút tekintély megtagadásával.”⁹³ Szintézis, összhangteremtés és elrendezés, avagy egységes nemzet létrehozása, *a létezés valóban abszolút törvényeiből következően*, csak felülről, a változás világa fölött álló pozícióból lehetséges. Mint már volt róla szó, a szellemi tekintély éppen ezt a tudást és létszintet képviseli, amely egyén- és nemzetfeletti, következőképpen a nemzet hozzá kapcsolódva nyerhet új és nemes életet, miként az embert is – szellemi értelemben – az emberfeletti valóságok éltetik.

Hamvas Béla írja: „A szellemi kaszt kialakulása a történet egyik rejtélye. Tudjuk, hol és mikor jelent meg, van úgy, hogy ismerjük a személyeket, akik köré csoportosult, de sejtelmünk sincs sem a feltételekről, sem az előzményekről, sem arról a kristályosodási folyamatról, amely néha évek, de legfeljebb egy nemzedék alatt oly egységet teremt, amely ezer évekig sugárzó hatalom, de ha életadó ereje elhal, akkor is örök jelkép marad. Amilyen gyakori a politikai hatalom alapítása és a nagyszabású hódító, annál ritkább olyan társadalomteremtő középpont megvalósulása, amely civilizációt alkot és nem államot, szellemi virágzást és nem politikai hódoltságot, és amely nem hirtelen letűnő történeti esemény, hanem sok ezer évre terjedő termékeny életrend. [...] Kezében a szellemi uralmat tartja és rendelkezik olyan tudás fölött, amely az emberben a legmélyebb összetartozás tudatát ébreszti fel, és az ilyen uralom alatt a társas közelségnek sóvárgott, de nem remélt foka valósul meg, megrendült felismerés az emberi testvériség fölött.”⁹⁴

⁹³ Horváth Róbert: Monarchizmus a gyakorlatban. *Északi Korona* (Budapest), 6. sz. (2003. november) 6. o.

⁹⁴ Hamvas Béla: *Az öt génusz*. In i. m. 149–150. o.

A következőkben, mintegy összefoglalásképpen, megpróbáljuk vázlatosan körülírni a nemzeti mivolt „megvalósítva meghaladó értelmezésének” benső alapjait, avagy a nemzetfelettség egy lehetséges, tradicionális értelemben is elfogadható és ma is érvényes felfogását, illetve azon „időfölötti benső pozíció” megvalósításának feltételeit, amely a szellemi tekintély sajátja, s amiből „az egyetemes szellemi alapelvek helyes, a nemzeti sorskérdések vonatkozásában végrehajtott leképezése, levezetése és alkalmazása”⁹⁵ létrejöhet. E vázlat mindelelőtt annak jegyében áll, hogy „*A nemzet egy minőséget jelent, amit [...] megvalósítva kell meghaladni, a nemzetfeletti megvalósítás eredményeit mintegy »áldás-ként« a nemzet számára visszahagyva. [...] A nemzetfelettség őseredeti állapotának megvalósításához nem a nemzetek össze- és elmosásán keresztül vezet az út, hanem a nemzet minden értékének és minőségi sajátosságának a birtokba vevő, differenciált és szervesen tagolt megvalósításán keresztül, amely nem más nemzetek ellenében és rovására határozza meg önmagát, hanem a mindent megelőző és meghaladó szellemi cél vonatkozásában, más nemzetek ugyanezen célt felismerő és magáévá tevő tagjaival tökéletes szolidaritásban, sőt erőegyesítésben.*”⁹⁶

Jegyzetek a nemzetfelettség kapcsán

„Valójában mi magunk halasztjuk el a »mennyei királyságot itt a földön«, úgy képzelve, mint holmi megvalósítandó anyagi utópiát, naivan reménykedve benne, hogy egy vagy több »ötéves terv« révén elérjük azt, szemet hunyva a tény fölött, hogy a véget nem érő haladás koncepciója olyan hajsza, »amelyben izzadni fogtok örökké« – és ez sokkal kevésbé a mennyre jellemző kifejezés, mint a pokolra. Ami igazából azt jelenti, hogy döntésünkkel a jelenlevő pokolra cseréljük az eljövendő mennyei országot, amelyet soha nem is fogunk megismerni. A tantétel, amellyel szembesülnünk kell, az tehát, hogy »a mennyei királyság bennetek van«, itt és most [...]»

A. K. Coomaraswamy

Talán különösen hangzik, ám normális feltételek között a kérdés, hogy az ember szereti-e a hazáját, nevetséges lenne, és ahogy Dante írta anyanyelve iránt érzett szeretete kapcsán, nehéz volna eldönteni, melyikük a nevetségesebb, aki a kérdést felteszi, vagy aki igennel válaszol: „Ha egy ház ablakaiból láthatólag tűzláng csapna ki, és valaki azt kérdezné, hogy ott bent tűz ég-e, valóban nem

⁹⁵ Baranyi Tibor Imre: Konklúzió – Radikális nemzetstratégiai orientációk. In i. m.

⁹⁶ Uő: A nemzet mibenléte az őshagyomány fényében. I. h. (Kiemelés – K. L.)

tudnám eldönteni, melyikük a nevelésesebb – írja. – Ugyanilyen lenne annak a kérdése és a rá való feleletem, aki azt kérdezné, hogy szeretem-e anyanyelve-met, és én igennel felelnék [...].”⁹⁷

Hogy napjainkban a haza- és nemzetszeretetre vonatkozó kérdés gyakorta felmerül a magyar közéletben, bizonyos történelmi előzmények után pozitív-nak tekinthető, az előbbieket fényében azonban semmi esetre sem jelez áldásos időket. A helyzetet súlyosbítja, hogy bár nem világosan megfogalmazva, de a szóban forgó kérdésre adott nemleges válaszokat is hallani. Ez utóbbi – hogy az említett példánál maradjunk – Danténál fel sem merülhet: megingathatatlanul szereti hazáját, méghozzá oly módon, hogy nem a „nemzetét” tekinti végső vonatkoztatási pontnak, hanem minden körülmények között *nemzetfeletti va-*

lóságokhoz tartja magát. Mivel szellemének az Igazság szeretete ad életető erőt és bátorságot, s törekvései Isten országának kutatására irányulnak, a nemzettudat lángja – anélkül, hogy így nevezné, vagy bármilyen módon előtérbe tolná – természetből fogva zavartalanul loboghat szívében, amely ha a földi események úgy hoz-zák, az égi Birodalom bármely szegletében megpihenhet.

„[...] mikor a testből nagy utakra leng el / s önnön álmának jósa lesz a lélek, / nem bilincselve földi képzetekkel: / egy aranytollu sást láttam [...] / Alig telt pár perc, hogy párat kerengjen, / és újra ím, lecsapott mint a villám, / s a tüzese égig ragadott föl engem. / Ott én is, ő is, fényes lángra gyűlván, / az álmódott tűz testem úgy sütötte, / hogy ál-maimból fölrezzent a pillám [...]” Dante: Isteni színjáték. *Purgatórium IX. ének.*

Gustave Doré illusztrációja

⁹⁷ Dante: *Vendégség*. In i. m. 179. o. Szabó Mihály fordítása.

Az Isten-felé-irányulás ezen formája a tradícióhoz hű ember lelkialkatának egy lényeges sajátosságát világítja meg számunkra: például szolgál arra, miben áll, amikor a tudomány, a művészet, a filozófia, a politika stb. művelését, avagy a kultúrát, a történelmi perspektívák kutatását megelőzi egy elemi, lényünk mélyébe ható benső aktus, az individualitásnál magasabb valóságok iránti érzékenység, az élő szellem kultusza. Emlékeztet bennünket, milyen otthon lenni égi hazánkban.

Korunkban eme Birodalom felőli tudatlanság és az otthon pusztán földi értelemben való megélése sokak számára a hazátlanság és elhagyatottság különböző síkokon és sokféle értelemben megnyilvánuló illúzióját ölti magára: az ember elfelejti a módját azon benső tett végrehajtásának, amelyből a szeretet minden formája fakad, s amely révén igazi közösség, barátság, család, ország, birodalom épülhet. Ritka ma az olyan ember, aki születését követően nem felejt, ezért legtöbbször számára hogy újra megeljük hazánkat, és többé ne mint „vitorla és kormány nélküli hajó”⁹⁸ sodródjunk az életnek tengerén, szívünkben fordulatra van szükség, valódi *metanoiára*, hogy bennünk újra az „Ő igazsága” érjen elhatározással és tetté.⁹⁹ Ahogy Hamvas Béla írja: *„A legvadabb sötétségeket kell megfékezni ahhoz, hogy az ember a világosságot elérje.”*¹⁰⁰ E benső és döntő lépést azonban szükségszerű megtennünk: *„A társadalmi rend helyreállításához csak akkor lehet fogni, ha az ember önmagában megújult, és a rendet helyreállította.”*¹⁰¹ Mindenki számára világos, aki egy kicsit is nyitott szemmel jár, hogy „az igazságra épített rend”¹⁰² nem a „felvilágosodás” halált és szolgátságot hozó álelmélet, hanem azokon a valódi szabadságot hozó princípiumokon, amelyek minden igazi állam, birodalom, szellemi hagyomány és vallás alapját képezik, s amelyek a közösséget alkotó individuum számára is az egyetlen lehetőséget jelentik, hogy felszámolja tudati terének rendezetlenségét és anarchisztikus állapotát, önmagáról és a világról alkotott téves nézeteit, hogy végre tisztán lásson és a társulásra valóban képessé váljon.

A helyes irányvétel előfeltételeinek egyike az a felismerés, hogy életünk benső világunk tükröje. *„Alapvető szellemi követelmény, hogy az ember a külső világot úgy rendezze be, hogy az megfeleljen belső világának. Tegyük hozzá, ez az elv valójában mindig érvényesül, ha másként nem, hát úgy, hogy az ember nem rendezzi*

⁹⁸ Uo.

⁹⁹ Lásd Hamvas Béla: *Mágia szútra*. In uő: *Tabula smaragdina – Mágia szútra*. H. é. n. Medio Kiadó /Hamvas Béla művei 6/.

¹⁰⁰ Uő: *Bizonyos tekintetben – Ugyanis*. H. n. 2004, Medio Kiadó /Hamvas Béla művei 2/.

¹⁰¹ Uő: Az ősök útja és az istenek útja. In uő: *A magyar Hüperion I*. H. é. n. Medio Kiadó /Hamvas Béla művei 15/, 261. o.

¹⁰² Uő: *Scientia sacra*. I. kötet, 3. könyv, 3. fejezet, Az asa. H. n. 2006, Medio Kiadó /Hamvas Béla művei 8/.

*be külső világát, hanem az mintegy berendeződik (már amennyiben rendnek lehet nevezni azt a sötét kavargást, amely egyébként a mai ember általános benső létének megfelel). Valójában mindig határozott korrespondencia tapasztalható az ember benső világa és a körülötte rendeződő – vagy kaotizálódó – külvilág között. A megfelelések fennállnak, és így ma is pontosan olyan a külvilág, amilyen az ember általános benső világa [...].*¹⁰³ A lét középpontjával való kapcsolatnak tehát mindenekelőtt belül kell felébrednie és kibontakoznia. Ahogy a tradíciók tanítják, szívünkben rejtőzik eredeti, örökkévaló hazánk, avagy Isteni Városunk fellegvára. Egy társadalom is csak akkor virágozhat, ha tagjai nemzetfeletti valóságok felé irányulnak, ha életük vezérelvei túlmutatnak az életen. Az államforma, vagy a nemzet állapota pedig minden esetben a közösség, jobban mondva, a közösséget alkotók Istenhez való viszonyát tükrözi. E kapcsolat bensőségeségét, vagy felületességét, legrosszabb esetben – és természetesen emberi oldalról nézve – megszakadását láttatja.

Mindez hűen mutatja, hogy bizonyos dolgok megértéséhez, fenntartásához nem elég pusztán nemzetben gondolkodnunk, s ez kiváltképpen igaz, mikor államról, társadalomról, egy nemzet jelenéről és jövőjéről van szó. A magasabbra való irányulás feltétele pedig, miként említettük, a nemzetnél ténylegesen magasabb valóságokhoz való *benső* kapcsolódás. *„Ha az ember nem emberfeletti princípiumok által akarja megváltoztatni saját helyzetét, akkor nem emberi rendű állapotban marad, hanem emberalatti állapotba süllyed.*”¹⁰⁴ Bármely területről legyen szó, különösen vezetőként és kormányosként, rendkívül fontos ezt belátni. Miként a test, vagy a lélek betegségei és zavarai nem kezelhetők eredményesen a saját szintjükön, a magyarság problémái sem oldhatók meg csupán a nemzet szintjéről: ha ez utóbbit a kizárólagosság értelmében elsőlegessé tesszük, azzal nem a javát szolgáljuk. A nemzet tagjait mindenekelőtt a közös és egyetemes ideák tudata köti össze és teszi nemzetté, olyanformán – mint Julius Evola írja –, hogy a tagok ugyanannak a benső törvénynek engedelmeskednek,¹⁰⁵ amely politikai és társadalmi eszméikben is tükröződik. A nemzet ezáltal részesül egy formában, mely meghatározott princípiumok mentén körvonalazódik. Minél inkább érvényesülnek a nemzet- és individualitás feletti princípiumok, annál magasabbrendű társadalmi szerveződésről beszélhetünk. A politikai rend ez esetben teljesíti legmagasabb (anagogikus irányú) funkcióját: *„felkelti és táplálja az egyén ama diszpozícióját, amely arra irányul, hogy valami olyan szolgálatában*

¹⁰³ László András: Imperium traditionale – Res publica hodierna. *Északi Korona* (Budapest), 5. sz. (2003. szept.) 22. o.

¹⁰⁴ Uő: *Solum Ipsum*. 140. aforizma. Budapest, 2000, Kötet Kiadó, 28. o.

¹⁰⁵ Julius Evola: Szuverenitás – Tekintély – Imperium. In i. m. 37. o.

*cselekedjen, gondolkozzon, éljen, küzdjön és esetleg áldozza fel magát, ami túlmegy a pusztán individualitáson.*¹⁰⁶

A *Szellemi tekintély és időbeli hatalom*, valamint a *Hagyomány és magyarság* azon könyvek és tanulmányok sorába illeszkedik, melyek segítik az egyetemes princípiumok megismerését, e megismerés révén pedig hozzájárulnak ahhoz, hogy a magyarságtudat saját gyökereit az egyetemességben nyugvóként ismerje fel: e princípiumok mentén kristályosodjon, intenzívebbé, átlátszóbbá, szellemibbé váljon. Az ideák mély megértésével, önmagunk számára élővé és jelenvalóvá tételével megteremthetjük a feltételeit annak, hogy érvényesítésük közösségi szinten is döntő tényezővé váljon. Az a forma, amely a nemzetek között egyedül a magyarságra jellemző és csak a magyarságot illeti meg, enélkül nem realizálódhat. Amíg az egyes személyek, akik a kollektívumot alkotják, nem valósítják meg, addig csak lehetőség marad, nem válhat itt és most minden tekintetben valósággá.

A princípiumok érvényesítésének tehát személyes feltételei és – a személyes mellett – közösségi hozadékai vannak. Ismeretük (mély és lényegi értésük) teszi lehetővé, hogy az ember bensőségesen, László András megfogalmazásával élve, „*az örökkévalóságba való betagozódottság keretei között*”¹⁰⁷ élje meg magyarságát – ez ad (és adott a múltban is) valódi tartást és méltóságot a magyar ember számára, lévén hazája iránt érzett szeretete és a nemzet szolgálata a saját eredettudatából, személyét meghaladó perspektíváiból következik. Ez a magasabb tudati valóságokkal való benső kapcsolat a feltétlenül szükséges és mindent megelőző, közösséget, nemzetet, hazát megalapító és fenntartó szellemi tett – hiszen „*nemcsak kenyérrel él az ember*”. A társadalom „*a szellem által áthatott emberek együttműködő együttélése*”,¹⁰⁸ s ha ezt széles rétegeiben nem fedezhetjük fel, annál inkább törekednünk kell rá személyesen, saját életünkben: hogy gondolkozásunkkal, a gondolkozás segítségével megtisztított érzésvilágunkkal, akaratainkkal és tetteinkkel egységesen az Igazság felé forduljunk, és azt érvényesítsük. A számunkra békét, boldogságot és valódi jólétet biztosító állam ugyanis „*az Égben létezik mint példának szánva annak, aki szemlélni akarja, és berendezni lelkét a látottak alapján [...]*” (Platón: *Állam* 591 e–f)

Ez egyben minden válságos állapot meghaladásának útja. Ha körütekintünk, éppen az olyan eleve kudarcra ítélt megoldási kísérletek burjánzását látjuk, amelyek például a társadalmi–gazdasági krízist pusztán a gazdaság szintjén kívánják orvosolni. Az említett könyvek ráirányítják a figyelmünket, melyek azok az alap-

¹⁰⁶ Uő: Személyiség – Szabadság – Hierarchia. In i. m. 57–58. o.

¹⁰⁷ László András: *Civitas dei – Civitas diaboli. Északi Korona* (Budapest), 7. sz. (2004. jan.) 18. o.

¹⁰⁸ Uő: Megszűnő állam, megszűnő társadalom, megszűnő ember. <http://www.layakriya.hu/ultra-dextra/coronaborealis/megszuno.html> (Utoljára megtekintve: 2012. szeptember 25.)

elvek, amelyek egy magasabb rátekintés elsajátításában segíthetnek. Idézzük fel itt René Guénon útmutatását: „Minden [...] rendezetlenség alapvető oka a princípiumok felőli tudatlanság. Amennyiben a tiszta intellektuális megismerés helyreáll, minden más újra normalizálódni képes. Az egyes területeken újra stabilizálódhat egy rend, az átmenetiség helyén egy állandóság alakulhat ki, az üres hipotézisek eltávolíthatóak, az analízis töredékes eredményei egy szintézis fényében megvilágítást képesek nyerni, hogy az ilyen eredményeket ama megismerés irányába továbbítsák, mi e névre igazából méltó, s még akkor is, ha ezek így alárendelt rangot kapnak, mégis egy, a mostaninál összehasonlíthatatlanabbul nagyobb jelentőséggel rendelkezhetnének. Nos, ami a megismerés rendjében érvényes, a társadalmi, sőt politikai rend esetében is hasonlóképpen fennáll. Az igazi metafizikával való újbóli összekapcsolódás tehát mindegyik számára döntő feladat.”¹⁰⁹

Következtetések – A benső és külső út teremtő egységéről

„Elpusztulással fenyeget a világ rengetegének elolthatatlan lángtengere: elmúlt létformák gonosz tettei viharként üzennek. Rettegek, és nálad keresek menedéket. A tiszta lelkek nyugodtak és erősek. Miként a tavasz, jót hoznak az emberiségnek. Áthatoltak immár a világ szörnyű óceánján és önzetlenül készek segíteni embertársaikon. E nagy lelkek természetéből fakad az önzetlen segítőkészség, a szenvedések megszüntetése. És miként a hold önként nyújtja az üdítő hűvösséget, ők is önként nyújtanak enyhülést, ha a világ napja perzselően éget.”
Sankarácsárja

Írásunkban különböző összefüggésekben az emberi élet számos vonatkozását érintettük. Ennek során két út körvonalazódott előttünk: a szemlélődés benső és a tevékenység külső útja. Az előbbiről – Dante nyomán – azt mondhatjuk, hogy az „igazság mivoltának megismerésében”, az utóbbiról, hogy az „igazság cselekvő alkalmazásában” áll. A profán szemlélet elhagyásával azonban annak is világossá kell válnia, hogy e kettő egymástól nem választható el. S hogy kérdéseink ezzel válnak csak igazán létkérdésekké. Elénk áll az az egész lényünket átható és szükségszerűen megrendítő belátás, hogy a világegyetem egyetlen jelensége sem független tőlünk, legyen az az örök igazság, szépség és jószág, legyen a gonoszság legmélyebb foka. E belátásból adódóan nyílik lehetőség a külső és benső út

¹⁰⁹ René Guénon: A „princípiumok” problémája. *Axis Polaris* (Budapest), 1. sz. (2000) 18. o.

Németh Norbert fordítása.

összekapcsolására, ezzel együtt pedig olyan tettek végrehajtására, amelyek nem pusztán időbeli és horizontális síkon végzett cselekedetek, hanem amelyekben – László András szavaival – transzcendens megismerési erők hatnak. Hogy a jelen összefüggésekben valamiképpen megragadhassuk a két út összefonódását, egy-egy rövid megjegyzést szükséges tennünk velük kapcsolatban.

Mint láttuk, mindkét irányulás legjobb képességeink szerinti állandó törekvést kíván. A benső út mibenlétének és elsősleges jelentőségének bemutatásához példák sokaságát lehetne felhozni a különböző szellemi tanításokból. Itt most Nagy Szent Baszileiosz és Szent Ágoston egy-egy gondolatára szorítkozunk:

„Ügyelj tehát önmagadra, és ismerd fel, hogy a lélek egyik része értelmes és szellemi, a másik pedig szenvedélyes és értelem nélküli. És az elsőnek természet szerinti feladata az, hogy uralkodjék, a másikkal pedig az, hogy engedelmeskedjen az értelemnek és az határozza meg őt. Ne engedd tehát, hogy szellemed rabszolgáskorba döntve a szenvedélyek szolgájává legyen, se ne hagyd rá ismét a szenvedélyekre, hogy fellázadjanak az értelem ellen, és magukhoz ragadják a lélek hatalmát! Ha pontosan figyelsz önmagadra, ez teljesen elegendő ahhoz, hogy elvezessen Isten fogalmához is. Ha ugyanis ügyelsz önmagadra, semmi sem hiányzik ahhoz, hogy a mindenség szerkezetéből felfedezd az Alkotót, hanem önmagadban mint valami sűrített világban észreveszed a téged Alkotónak hatalmas bölcsességét.”¹¹⁰

E tudatosság, a minden időben és helyzetben megvalósított Istenre-irányulás vezethet a béke és a rend földi és égi szempontból egyaránt kiteljesedett állapotához. Más szavakkal a tudás és cselekvés helyes viszonya, „a változatlan törvény” megismerése és érvényesítése a döntő tényező az ember szorosán vett egyéni és a legtágabb értelemben vett közösségi világában. Szent Ágoston megfogalmazásában:

„A test békéje tehát részeinek kiegyensúlyozott rendje; az ésszel nem bíró lélek békéje az ösztönök rendezett nyugalma; az ésszel bíró lélek békéje a megismerés és a cselekvés rendezett harmóniája; a test és a lélek együttesének békéje a rendezett élet és a lelkes lény épsége; a halandó ember és Isten közötti béke az örök törvény alá rendezett hitbeli engedelmisség; az emberek egymás közötti békéje a rendezett harmónia; a család békéje az együtt élők rendezett egyetértése a parancsolást és engedelmeskedést illetően; a polisz-

¹¹⁰ Nagy Szent Baszileiosz: Homília arról, hogy „Ügyelj önmagadra!” In i. m. 189. o.

közösség békéje a polgárok rendezett egyetértése a parancsolást és engedelmeskedést illetően; a mennyei Város békéje a legmagasabb szinten rendezett és egyetértő közösség Isten élvezetében és egymás Istenben való élvezetében: a béke minden dologban a rend nyugalmi állapota. A rend pedig a hasonló és különböző dolgok mindegyikének helyét kijelölő elrendezés.”¹¹¹

A benső úton való előrelépések megmutatják, hogy az önmagunk feletti uralom kiteljesítése elveszített és elfeledett létállapotok visszahódítását is jelenti, amely révén a világ mintegy újjáteremtődik. *Ehhez* szükséges az is, hogy tevékenységeink értelemmel áthatottak legyenek, s ily módon a külső út mibenléte is feltáruljon számunkra. Ám – a világban való sötétség és zűrzavar fokozódásával – lényegi természetünk kibontakoztatása e tekintetben megoldhatatlannak tűnő problémák elé állíthat bennünket. Így utunk kezdetén, létünk forrásáról, igazi Önmagunkról megfélekedve, kételyek költözhetnek szívünkbe. Ekkor, a halandóság árnyképei között, magunkon kívül keresve a bennünk lakozó boldogságot, tévhit és tudatlanság által vezérelve kutatjuk: a közösségben, ahol élünk, ami körülfontja reményeink, álmaink megvalósulását, hol vannak a tiszta lét őrzői, a szent papok, tanítók, a szellem uralmát közvetítő uralkodók? Hol az élet sokszínű virágzását vigyázó kereskedők, a földművesek, akik a föld sötétjét fényvel áthatva termővé teszik? Azt kérdezzük ekkor: mit tegyünk, merre induljunk, hol a helyünk? A nem-emberi bölcsesség e külső vonatkozásokban elrejtőzött, mintha eltűnt volna az, ami soha nem veszhet el. Ezért – ahogy René Guénon szól – „a valódi tudásra törekvőknek újra meg kell találniuk azt, ami elveszett”. „Megmenekülésed kiindulópontja – mondja a Bölcsesség Istenasszonya – a világ kormányzásáról való helyes felfogásod, azaz hogy hiszed: nem a merő véletlent, hanem az isteni értelmet uralja. Cseppet sem kell félned: ebből a kis szikrácskából fel fog lobbanni az élet tüze.”¹¹² A törekvések, az ideákhoz való hűség, s az útkeresés őszinteségének kevesek számára adott próbája ez. Ugyanakkor pedig – s ami talán a legfontosabb – lehetőség a külső és benső út találkozási pontjának megragadására, a két út egyesítésére, ahol e kettő nincs elválasztva többé. Idézzük fel itt László András útmutatását:

„A világ széthullásban van, és a kultúrák még inkább széthullásban vannak. Nem azért kell ez ellen tenni, mert olyan feltétlenül bizonyos az, hogyha tesszünk ellene, akkor jelentős, értékelhető és nagy súlyú eredményeket érünk

¹¹¹ Szent Ágoston: *Isten városáról*. XIX. könyv, 13. fejezet. Id. kiad. 235. o.

¹¹² Beethius: i. m. 24. o.

el. Tenni kell, persze nem úgy kell tenni, hogy eleve vesztesnek nyilvánítjuk magunkat. A győzelemre törekvés értelmében kell tenni, anélkül azonban, hogy abszurd reményeket táplálunk. Mindent meg kell tenni a tradíció fenn tartásáért és a tradíciónak a világban való érvényesítése tekintetében, mindent meg kell tenni, hogy a tradíció a maga vonatkoztatott aspektusaiban is teljes mértékben vagy legalábbis a lehetőségek értelmében, a lehetőségek minden mértékének megfelelően érvényesüljön. Tehát érvényesíteni kell a tradicionális meghatározottságú kultúrát. Tenni kell ezért, de nem azért, mert óriási esélyei vannak, és nem azért, mert ha ebben az értelemben tesz lépéseket valaki, akkor ez általánossá válik, és mintegy virágba borul minden. Nem borul virágba jóformán semmi, nem lesz igazán tradicionális kultúra. De valami mégis történik ebben a világban. Valami mégis történik, és ennek a valaminek is van értelme. Súlyos értelme. És még több történik. Mindenesetre történik abban valami, aki ez iránt lépéseket tesz, aki efelé törekszik. És ez még az előbbinél is jelentősebb. Tehát egy személy, aki önnön személytelensége felé törekszik, ha ez a személy nemcsak az úgynevezett benső úton, hanem az úgynevezett külső úton is tesz valamit, ennek lehet, hogy a külső vonatkozásokban is lesz értelme és érvénye, valami minimális biztos, hogy lesz, de benső szempontból a saját benső útját nagyon nagy mértékben és nagyon jelentősen alátámasztja azáltal, hogyha ezt az úgynevezett külső utat is járja közben. A külső utat pedig úgy kell járni, hogy a világ tradicionális irányba történő transzformációján munkálkodik az az ember, aki megérti a metafizikalitás és a tradicionális alapelveit. Ez a külső út. Munkálkodni a világ tradicionális transzformációján. Ennek bizonyos eredményei lesznek kifelé, és jelentős eredményei lesznek befelé. Azt kell mondanom, hogy a tradicionális restaurációja, benső restaurációja, amely voltaképpen ugyanaz, tehát az ősinek a visszaállítása valahol ugyanaz, mint a teljesen új originalitásnak a megvalósítása. Vagyis az aranykorépítés. A tradicionális ember az aranykort építi. Az egykori aranykort? Az új aranykort? Ezt is, azt is. Igazi különbség nincs a kettő között. Az egykori aranykort állítja helyre és az új aranykort akarja megteremteni. Aranykort épít. Mindent megőrizz, ami érték, és az értéktelen megszűnését még jobban siettet, mint az antitradicionális megnyilvánuló erő. Ez önellentmondás, de ha szintézisében vizsgáljuk az aranykorépítést, akkor egyáltalában nem az. A tradicionális ember az aranykort építi. A világot transzformálja, az ősi és elhagyott és az új aranykor állapota felé. És ez teljes mértékben harmóniában van azzal az úttal, amely utat az önmegvalósítás értelmében jár. Az aranykorépítés és az önmegvalósítás sohasem lehet egymással ellentétes. Voltaképpen ugyan-

arról van szó, csak más szempontból, és minél inkább az önmegvalósítás vonalán halad valaki, annál inkább aranykorépítő, és minél inkább aranykorépítő, annál többet tesz annak érdekében, hogy önmagát önmagához visszavezesse. Nincs két vonulatról szó. Lényegében egyetlen műveletről van szó két oldalról megközelítve.”¹¹³

Egy keleti bölcseképpen fogalmazta meg a most felelevenített tradicionális tanítást: „Világosítsd meg elmédet, tisztítsd meg szívedet, szenteld meg életedet – ez a leggyorsabb módja a világ megváltoztatásának.” Azt mondtuk: a mindenneknek életet adó és mindenkben önmagát állító szellem számára nincs lehetetlen. Egyetemes, de világunkban mindig egyedi formába öltözik. Bármily megnyilvánulást választ, az arra méltó ember számára egy szellemellenes világban is felismerhető: Ő az igazság felragyogása, a gyémánt szilárdsága, a szív közvetlensége. Az igazi szellemiség a modern és posztmodern mentalitással és ezek minden – álszeretettel és álbékével – álcázott formájával mindenkor szemben áll, és ez így marad e világ végezetéig. A szellem sohasem válik értelmetlen közhellyé, vagy automatizmus-sá: bármit elevenítsen meg, *akárhányszor*, jelenléte intenzitását megőrzi. Ezért ha ugyanazon szavakkal is szól hozzánk, hívása soha nem veszít erejéből – ha hangja mégis gyengének és elhalónak tűnik számunkra, az egyedül lelkünk tompaságát és sötéttségét jelzi. Nincs ez másként társadalmi, politikai környezetben sem.

„Ekként élém mint fehérrózsát támadt / az égi sereg, melyet földi létben / Krisztus, vérével jegyzett el magának / de a másik, mely öröktől az égen / száll, látva s zengve Azt, kinek szerelme / gyújtja s jósága táplálja, hogy égjen, / mint méhek raja a virágkehelybe / leszáll egy percre; aztán vissza onnan, / hol méze ízét érleli, a sejtbe / a nagy Virágba, hol ezer szírom van, / leszálltak előbb, visszaszálltak aztán / szerelmük felé, örök-égi szomjban. / Élő láng fénylett mindeniknek arcán; / egy szárnyuk arany, s oly fehérré a másik, / hogy semmi hó sem éri utol azt tán. / Amint leszálltak a virág-nyílásig, / szerelmet szórtak szíromról szíromra / s békét, mit fenn szereztek szárnycsapásik. / S nem szállt e szárnyak millió gomolyja / virág és ég közt föld madara-képen, / hogy a fényt s látást eltakarta volna; / mert az isteni fény áthat az égen / s a mindenségben, ahol érdemes, / és semmi sincs, mi akadályá legyen. / E biztos, boldog Ország, mely nemes / uj s antik néppel népesült, szünetlen / szemmel és szívvel csak egy célra les.” Dante: Isteni színjáték.

Paradisom XXXI. ének. Babits Mihály fordítása, Gustave Doré illusztrációja – a következő oldalhoz

¹¹³ László András: Kultúra és szellemiség. *Ősbagyomány*, 17. sz. (1994. szeptember)

